

MUSIK

Når musikken spiller

10 vidensartikler om skolekoncertens betydning for
dannelse, trivsel og fællesskab i grundskolen

Når musikken spiller

10 vidensartikler om skolekoncertens betydning for
dannelse, trivsel og fællesskab i grundskolen

Udgivet og redigeret af Levende Musik i Skolen

ISBN: 978-87-976107-0-1

Redaktion

Dorthe Damgaard og Ronja Petersen
Ole Jeppesen

Levende Musik i Skolen

Vester Allé 15, 8000 Aarhus
www.lms.dk

Grafisk formgivning og layout

Lube Glien Andersen

Koncertfotograf

Christian Brandt

Omslag

Lube Glien Andersen

Tak til Augustinus Fonden, som har støttet denne publikation

AUGUSTINUS FONDEN

Levende
Musik i Skolen

**Med videnskataloget her sætter
Levende Musik i Skolen sammen med
en række forskere og fagpersoner
fokus på, hvad der sker i og omkring
eleverne, når de professionelle
musikere træder ind på elevernes
hjemmebane, skolen. Når musikken
spiller i gymnastiksalen, aulaen, på
legepladsen.”**

Introduktion

Hvorfor dette videnskatalog?

Forestil dig, at der er koncert på din arbejdsplads i dag. Obligatorisk deltagelse. Du kender ikke bandet, måske ikke engang genren. Du står sammen med en stor flok kolleger – nogle kender du indgående, andre kun af udseende. Kunstnerne på scenen står helt tæt på, faktisk i øjenhøjde. Du kan se dem, de kan se dig. Hvad sker der, når musikken spiller? I dig? I fællesskabet?

Med videnskataloget her sætter Levende Musik i Skolen sammen med en række forskere og fagpersoner fokus på, hvad der sker i og omkring eleverne, når de professionelle musikere træder ind på elevernes hjemmebane, skolen. Når musikken spiller i gymnastiksalen, aulaen, på legepladsen. Det er blevet til ti stærke perspektiver på den professionelle skolekoncerts betydning for dannelse, trivsel og fællesskab, og hvad vi stadig mangler viden om og svar på.

Skolekoncerten

Men først en præsentation af hele udgangspunktet, nemlig den professionelle skolekoncert:

I Danmark findes en række udbydere af skolekoncerter, med Levende Musik i Skolen (LMS) som den største aktør på området med over 3200 årlige koncerter.

Visionen på skolekoncertområdet fra statslig side er, at alle grundskoleelever hvert år skal møde professionel livemusik i skoletiden. For nuværende får rundt regnet 500.000 elever hvert år et sådant møde. Elever fra kommuner i hele landet, elever fra alle samfundslag.

LMS' koncerter foregår på elevernes hjemmebane – skolen, typisk for 120-200 elever ad gangen, fortrinsvis fra samme målgruppe i enten indskoling, mellemtrin eller udskoling.

Musikgrupperne i LMS' koncertkatalog er nøje udvalgte blandt et stort, stærkt ansøgerfelt af professionelle musikere fra alle afkroge af det danske musikliv – og repræsenterer en stor diversitet både i forhold til genrer, instrumentering, tema, formidling,

“Målet er at give eleverne øre- og øjenåbnende oplevelser. At åbne døren til musikkens magi, så eleven ikke behøver komme fra et hjem med klaver for selv at finde vej til tangenter eller koncertsal. At invitere dem ind i musikkens fællesskab, at understøtte dannelse og trivsel.”

køn, alder og etnicitet. Med til alle koncerter følger et undervisningsmateriale tilpasset skolens formålsparagraf og trinmål, som kan bruges både før og efter koncerten, i flere fag og i det omfang, skolerne ønsker.

Og målet? Målet er at give eleverne øre- og øjenåbnende oplevelser. At åbne døren til musikkens magi, så eleven ikke behøver komme fra et hjem med klaver for selv at finde vej til tangenter eller koncertsal. At invitere dem ind i musikkens fællesskab, at understøtte dannelse og trivsel.

Forskningsfattigt, erfaringsrigt

Der er imidlertid for lidt forskningsbaseret viden om, hvorvidt koncerterne faktisk har den ønskede virkning. Forskning om børn og unge som publikum i mødet med den levende musik er sparsom – både i ind- og udland. På den baggrund indgik LMS i 2023 et samarbejde med fire forskere fra Syddansk Universitet og Professionshøjskolen Absalon i regi af Center for Grundskoleforskning samt VIA University College for at kigge nærmere på den professionelle skolekoncerts betydning for dannelse, trivsel og fællesskab.

Siden efteråret 2023 har forskerne dels afprøvet kvalitative metoder med fokus på elevernes perspektiv, og dels påbegyndt analyse af skolernes evalueringer fra godt 14.000 LMS-koncerter i perioden 2013-2023. Som resultat af det arbejde udgives der i løbet af 2025 fire forskningsartikler. Det er første fase i forskningsprojektet ‘Når musikken spiller’, som deler titel med dette videnskatalog. De foreløbige resultater kan du sammen med anden relevant forskning læse om i katalogets fem forskerbidrag. Her begynder vi at få et sprog for, hvordan skolekoncerten kan forstås: Hvad sker der f.eks., når eleven i 4. klasse efter operakonserten rækker hånden op og erklærer, at hun vil være operasanger, når hun bliver stor? Og hvad betyder det, når eleverne gang på gang lader sig imponere af musikkens kvalitet og musikernes dygtighed?

Hvad der mangler af forskning, er der til gengæld af erfaring. Mere end 1000 skoler åbner hvert år dørene for de professionelle skolekoncerter, og i kataloget her præsenteres derfor også eksempler fra praksis, skrevet af to lærere, en skoleleder, en musiker og tre kulturkonsulenter. Hvordan fungerer skolekoncertordningen i praksis? Hvordan støtter den op om skolens musikkultur og et musikfag med store udfordringer? Og hvordan får man samarbejdet med eksterne aktører, som LMS og musik- og kulturskoler, til bedst at spille sammen?

Nøglebegreber: Dannelse, trivsel og fællesskab

Men inden du kaster dig over læsningen, er det vigtigt, du er bekendt med artiklernes nøglebegreber. Dannelse, fællesskab og trivsel er buzzwords, som bruges i flæng ved omtale af projekter, undervisningsmodeller, strategier og politikker på skoleområdet. Det er derfor afgørende med en fælles forståelse og definition af begreberne og deres underbegreber, som de bliver brugt af forskere og øvrige bidragsydere til videnskataloget her.

Dannelse

Dannelse forstås som måden den enkelte forholder sig til sig selv, til andre og til verden på. Samtidig dannes man ved at blive en del af noget større, ved at overskride sig selv og gå i dialog med sin omverden. Det er en proces, hvor man både er åben og modtagelig

“Når eleverne mærker resonans, opstår en levende forbindelse mellem dem og verden – en følelse af at blive ramt og rørt. I den proces bliver eleven en aktiv part i en større relation til musikken og omgivelserne, og det kan styrke elevernes nysgerrighed, engagement og oplevelse af mening.”

overfor det fremmede, samtidig med at man bevarer sin selvstændighed og frihed til at vælge, hvordan man forholder sig til f.eks. en skolekoncert. Her er mødet med det fremmede med til at åbne børns sanser og sind ved at introducere dem for det ukendte. Det skaber nysgerrighed og styrker følelsen af fællesskab på tværs af forskellighed.

Flere af forskerne taler i denne sammenhæng om **verdensvendthed**, hvor det er skolens opgave at rette elevernes opmærksomhed på noget i verden, der er vigtigt og værdifuldt at beskæftige sig med, som f.eks. en bred palette af musikalske udtryk. Verdensvendthed og dannelse taler i høj grad også ind i fællesskab og det at være sammen om **et fælles tredje**, fremfor at individet er i centrum.

Følelsen af tilknytning og samhørighed kan desuden relateres til begrebet **resonans**, som er særlig virksomt i forbindelse med musik. Når eleverne mærker resonans, opstår en levende forbindelse mellem dem og verden – en følelse af at blive ramt og rørt. I den proces bliver eleven en aktiv part i en større relation til musikken og omgivelserne, og det kan styrke elevernes nysgerrighed, engagement og oplevelse af mening. Du kan blive klogere på dannelse og resonans, og på hvordan det bidrager til trivsel, i artiklerne ‘Meningsfulde møder med den levende musik’ og ‘Må jeg være med?’

Trivsel

Trivsel kan forstås på mange måder, og i skoleregi kan det ses som aktiv deltagelse i skolens sociale og faglige fællesskaber, hvor eleverne oplever meningsfulde møder både med andre, med det faglige indhold og med deres omverden. Trivsel kan også forstås med begrebet flourishing – at blomstre. Det handler ikke kun om barnets individuelle trivsel, men også om den trivsel, der opstår i samspillet med mennesker (musikere, lærere, elever) og materialiteter (musik, instrumenter, rummet), som barnet er omgivet af.

På den måde relateres trivsel også til ovennævnte forståelse af dannelse og resonans: Det, at musikken er en del af os, og at vi er en del af musikken, giver os en følelse af samhørighed med vores omverden.

I en målstyret hverdag skaber de professionelle skolekoncerter et værdifuldt åndehul, et præstationsfrit rum, hvor der er plads til nysgerrighed, opmærksomhed og deltagelse uden at blive målt. I musikken kan børn glemme sig selv og blive opslugt af det, der

“... musikken spiller en særlig rolle i forbindelse med at skabe og styrke fællesskaber, og både praksis og forskning taler for, at det levende møde med musikken kan skabe, udvikle og styrke den sociale sammenhængskraft.”

sker. Det giver dem mulighed for at være i nuet og opleve med hele kroppen – uden filter. Således handler trivsel ikke blot om at være glad, det handler også om at udfordre sig selv, idet udvikling og vækst bl.a. opstår gennem engagement og undren.

Du kan læse mere om trivsel og skolekoncerter i artiklerne ‘Meningsfulde møder med den levende musik’ og ‘Når børn blomstrer’.

Fællesskab

Fællesskabet løber som den måske vigtigste røde tråd gennem kataloget, om det er skolens, klassens, KulturCrews eller det musikalske fællesskab, der opstår i musiktimer og til morgensang og koncerter. Som artiklen ‘Må jeg være med?’ pointerer, spiller musikken en særlig rolle i forbindelse med at skabe og styrke fællesskaber, og både praksis og forskning taler for, at det levende møde med musikken kan skabe, udvikle og styrke den sociale sammenhængskraft. Og modsat; hvor der er stærke fællesskaber og respekt for den gode kultur, bliver det også nemmere at udfolde koncertoplevelserne.

For at udfolde koncertoplevelsen og få det fulde udbytte står det også klart i både forsknings- og praksisartiklerne, at man bør have fokus på både et før, under og efter. Forberedelsen inden koncerten, rammerne omkring og forankringen efter må ikke underkendes. Engagerede lærere og opbakning fra kolleger, ledelse og kommune, er nødvendig, så den professionelle skolekoncert folder sig ud og får mest mulig betydning for fællesskab, dannelse og trivsel.

Mere forskning på vej

Samlet set bringer de ti artikler os nærmere et bud på, hvordan vi kan forstå den professionelle skolekoncerts betydning, både teoretisk og praktisk. Men der er stadig masser af udforsket land at tage på rejse i. Som det fremgår af artiklen ‘Selvforglemende og involverende fællesskabsoplevelser’, er det komplekst at skulle udtale sig kvalificeret om skolekoncertens betydning for dannelse, trivsel og fællesskab, og der er derfor brug for både mere metodeudvikling og flere skolebesøg for at underbygge de foreløbige konklusioner, som forskerne præsenterer her.

Stor tak til de mange danske grundskoler, som har afholdt og evalueret skolekoncerterne gennem årene, til de mange professionelle danske musikere, som har spillet skolekoncerter i hele landet, til de forskere og fagpersoner, som med ildhu har kastet sig over dette underbelyste emne og bidraget til videnskataloget her, og sidst men ikke mindst en stor tak til Augustinus Fonden, hvis støtte har gjort denne udgivelse mulig.

God læselyst!

Redaktionen: Dorthe Damgaard og Ronja Petersen, Levende Musik i Skolen

Indhold

Musik, dannelse & trivsel i et forpligtende fællesskab

Skolelærer Christian Pedersen fra Beder Skole i Aarhus skriver om, hvordan skolekoncerter og undervisningsmaterialer omsætter teori til praksis og giver fede oplevelser til fællesskabet.

“Vi tror på, at børnene får et rigere liv, hvis de tidligt og kontinuerligt gennem deres skoleliv mærker, at fælles oplevelser har værdi, og at alle har pligt til at bidrage til fællesskabet. Fællesskab forpligter! Der skal være ro, der skal lyttes, vi skal spille hinanden gode og bidrage aktivt.”

Meningsfulde møder med den levende musik

Forskere Thomas Thorsen og Mikkel Snorre Boysen fra Professionshøjskolen Absalon ser på skolekoncertens mulighed for at skabe trivsel gennem dannelse og resonans.

“Selv når mødet med fremmed musik opleves som modstandsfyldt, kan det skabe resonansoplevelser, der varierer fra subtile påvirkninger til transformerende øjeblikke. I et dannelsesperspektiv er dette centralt, da sådanne oplevelser giver en fornemmelse for egne grænser og egen væren i et samspil med andres måde at være til stede på i det fælles, musikalske møde.”

Drømmen om musik i skolen – Sådan går LMS-koncerter og skolens musikprofil hånd i hånd

Skoleleder Henrik Garde på Suså-skolen, Afd. Herlufmagle, Næstved fortæller om arbejdet med at opbygge og styrke musikkulturen på skolen og det vigtige samarbejde med eksterne aktører.

“LMS-koncerterne giver vores elever unikke oplevelser med musik af høj kvalitet, som samtidig går hånd i hånd med den stærke musikkultur, vi arbejder på for at give eleverne deltagelsesmuligheder, stærke fællesskaber, gode relationer og god trivsel.”

Må jeg være med? – Optagelser fra bandbussen på LMS-skolekoncertturné

Forsker og skolekoncertmusiker Jens Skou Olsen skriver med et ben i både forskning og praksis om, hvad skolekoncerten kan i forhold til fællesskaber, dannelse og lyst til at samskabe.

“Vi har som aldrig før brug for at opøve en mere sanselig og åben verdensvendthed, hvor vi kan genfinde glæden ved at være et fællesskab. At være til skolekoncert vil sige netop dette: At være sammen og mærke, hvordan en stor gruppe mennesker finder sammen omkring musikken.”

Lyden af nærvær og fællesskab i skolen

Skolelærer Christina Andreasen, Baggesens skolen i Slagelse, giver indblik i, hvordan arbejdet med forberedelse og undervisningsmateriale ifm. skolekoncerter skaber grobund for, at den unikke musikalske oplevelse sætter spor i eleverne:

“Mon ikke børnene om 10 eller 20 år stadig husker oplevelsen, følelsen, stemningen, nærværet fra musikerne og fællesskabet fra koncerten en smule bedre, end hvad de lavede selv samme skoledag på side fem i matematikbogen?”

Når børn blomstrer – Æstetiske processer og trivsel blandt skoleelever i mødet med levende musik

Forsker Henriette Blomgren fra VIA University College i Aarhus forholder sig til trivsel forstået som 'flourishing' – et samspil mellem individ og omgivelser.

“At se børn som aktive deltagere betyder, at de ikke blot er passive modtagere af æstetiske oplevelser, men medskabere af deres egen forståelse af musikken. Når børn engagerer sig i deres omgivelser, åbnes et rum for nysgerrighed, undren og sanselighed, hvilket støtter deres udvikling og trivsel.”

Når musikken bliver en gave, man ikke vidste, man manglede

Børnekulturkonsulent Rikke Kamedula Skovsbo fra Viborg Kommune beretter om kommunens fokus på åben skole-samarbejde med den lokale kulturskole og LMS.

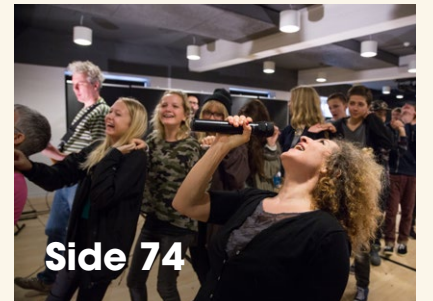
“Samarbejdet med LMS har virkelig pirret ved den musikalske nysgerrighed. Viborg Kommune har udviklet sig fra at være et sted, hvor den levende musik i skolen havde trange kår, til nu at være et sted, hvor skolekoncerterne bliver taget positivt imod, og hvor nye koncertformater bliver fremelsket.”

Når børn skaber kulturen

Vicki Lindstrøm Frederiksen og Sisse Østergaard Ravnholdt fra Holbæk Kommune giver indblik i kommunens indsats for ungeinvolvering med fokus på det elevinddragende koncept KulturCrew.

“Det er ikke nok at sikre mødet med den professionelle musik – vi skal også sikre mulighederne for, at unge kan engagere sig, forholde sig, tale om og deltage rundt om de møder. Det styrker den enkeltes dannelse, det styrker kulturen på skolerne, og det skaber udvikling, engagement og fællesskaber i samfundet.”

Selvforbyggende og involverende fællesskabsoplevelser

Forsker Heidi Philipsen fra Syddansk Universitet sætter fokus på, hvilke metoder der skaber værdi i forskning om børn og koncerter – og på de oplæg og nedlæg til koncerten i form af undervisningsmateriale og tegninger, som kan være med til at forlænge og forankre oplevelsen.

“Forskere og skolelærere har ikke mange redskaber til opfølgning på æstetiske elevoplevelser, og vores undersøgelse kan således også give et fokus på lærernes redskaber til at hjælpe eleverne både før og efter skolekoncerter, hvilket kan øge værdien af dem yderligere.”

**Vi tror på, at børnene får et rigere liv,
hvis de tidligt og kontinuerligt
gennem deres skoleliv mærker,
at fælles oplevelser har værdi, og
at alle har pligt til at bidrage til
fællesskabet. Fællesskab forpligter!
Der skal være ro, der skal lyttes, vi
skal spille hinanden gode og
bidrage aktivt.”**

Musik, dannelse & trivsel i et forpligtende fællesskab

Af Christian Østergaard Pedersen, lærer, Beder Skole

Musik og sang i et forpligtende fællesskab gør børn klogere, gladere og til bedre mennesker. Der er få ting, der er finere på en skole end at høre 200 børn, der synger sammen, eller at se dem fortabe sig i en koncert eller en fortælling. De store, gode oplevelser, der giver så meget, står på skuldrene af gode fysiske og pædagogiske rammer, en stærk fællesskabskultur og grundig forberedelse fra samstemte voksne.

På Beder Skole i Aarhus Syd har vi tre værdier: Livsduelighed, Forpligtende fællesskab og Udsyn. Vi forsøger at omsætte værdierne til praksis gennem konkrete handlinger, så børn, forældre og alle vi ansatte møder værdierne i øjenhøjde, f.eks. i aktiviteter som fællessamlinger, morgensang, projektuger, koncerter, rollespilsuger, fælles skoledag, Vårsalon, teater, mundtlig fortælling og meget mere.

Vi gør en dyd ud af, at børnene, der går på Beder Skole, indgår i et forpligtende fællesskab omkring sang, musik og fortælling samt andre kulturelle genrer. For både indskoling og mellemtrin er der ugentlig morgensang, hvor den danske sangskat og historierne gemt heri udfoldes i børnehøjde. Udover selve den æstetiske oplevelse det er at synge i flok, lærer børnene at tilsidesætte sig selv og at lytte og rette ind i forhold til fællesskabets præmisser. Det handler ikke om mig-mig-mig, men om os-os-os. At skabe et sundt fællesskab kræver vedholdenhed, tydelighed og rammesætning, bl.a. fordi individualiseringen er, som mange sikkert mærker, stærk i disse tider. Når en god kultur og respekten for fællesskabet er etableret, og når flertallet af børn og voksne bliver ambassadører for fælles værdier, er det nemmere at vedligeholde og udfolde de fede oplevelser. Der opstår med andre ord en selvforstærkende effekt.

Vi tror på, at børnene får et rigere liv, hvis de tidligt og kontinuerligt gennem deres skoleliv mærker, at fælles oplevelser har værdi, og at alle har pligt til at bidrage til fællesskabet. Fællesskab forpligter! Der skal være ro, der skal lyttes, vi skal spille hinanden gode og bidrage aktivt. Dette rammesættes af lærere og pædagoger sammen med børnene. Når rammerne er på plads, og kulturen etableret, giver det plads til glæden ved sangen, fortællingen, oplægget, fremlæggelsen, oplæsningen m.m. Det giver udsyn, og vi bliver klogere på verden. Vi bliver livsduelige nok til at kigge væk fra os selv for i stedet at kigge mod et fælles tredje. Det skaber en følelse af at høre til, være forbundne og handle samstemt.

Musikalske tilbud lige til døren!

Som musiklærer på Beder Skole – 30 minutter i bus fra alle Aarhus’ gode musiske skoletilbud – er det en logistisk udfordring at komme til f.eks. koncerter. Derfor var vi meget optagede af at blive en del af Levende Musik i Skolen, fordi koncerterne afholdes på de respektive skoler. Det er simpelthen fantastisk!

Samtlige elever på Beder Skole har gennem de sidste to år været til koncerter af høj kvalitet på skolens matrikel. Det gælder også de børn fra vores specialklasse-afdeling, der er kørestolsbrugere, samt de neuro-atypiske børn for hvem en tur til Aarhus kan være for stor en udfordring. Vi har et Black Box-lokale indrettet til kreative arrangementer. Der er sorte vægge, sort gulv, mørklægning og mulighed for scenelys – med andre ord perfekte rammer for koncerterne.

LMS-koncerterne spiller enormt godt ind i vores tre værdier. Børnene møder gennem LMS forskellige, professionelle musikere, som de ellers aldrig ville komme i nærheden af. Som lærer kan man tydeligt mærke, at LMS-kunstnerne forud for skolekoncerterne indgår i træningsforløb, hvor de får sparring med henblik på at gøre musikformidlingen børnevenlig.

Tydelige forventninger og rammesætning er vejen frem

Vi som medarbejdere fortæller børnene om, at de er heldige at få disse oplevelser, og at vi forventer, de tager godt imod musikerne ved bl.a. at lytte koncentreret under koncerterne. Som en af musikerne fra Aarhus Symfoniorkester sagde efter en indskolingskoncert med De Fire Årstider: “Børnene er godt nok gode og søde til at lytte her på skolen, men det er også fordi, I er meget tydelige omkring, hvad I forventer af dem. Det er fedt at opleve og gør oplevelsen bedre for børnene og os.”

Valghold og elevinddragelse

For musik-valgholdselever der skal til eksamen, kan LMS-koncerterne også give et positivt afkast. LMS-koncerterne kommer nemlig med tilhørende undervisningsmateriale, der er tilpasset Fælles Mål, så man fx som dansk- eller musiklærer kan bruge indholdet som eksamensopgivelser. Det er min klare erfaring, at de børn, med hvem deres lærere har gennemgået undervisningsmaterialet, får den største koncertoplevelse, fordi de bliver klædt på til at forstå kunstneren og musikken, som de møder. Det var f.eks. en rigtig god oplevelse, da jeg for nyligt brugte LMS-forløbet om Niels Lan Doky med fokus på improvisation i jazz. Forløbet sluttede af med, at kunstneren selv troppede op foran eleverne med sin trio og improviserede en vis legemsdel ud af bukserne! Udover selve oplevelsen blev der skabt et fælles referencepunkt, hvor teori på fornemste vis blev til praksis, som eleverne kan bruge til deres mundtlige og praktiske eksamen. Det er ikke tit, man kan tilbyde elever den slags oplevelser, medmindre det altså er gennem smartboardet. Derudover kan de børn, der virkelig brænder for musikken, få øget ansvar gennem KulturCrew, ligesom de kan hjælpe med at stille op, gøre klar, møde artisterne og få hands-on-erfaring ift. afviklingen af koncerterne.

“Min far har sagt, at han vil prøve at snige sig ind til koncerten”

Undervejs har jeg kontinuerligt fået positive tilkendegivelser fra kollegaer, elever og forældre, der er imponerede over kvaliteten af de oplevelser, vi med LMS kan tilbyde eleverne. Vi har haft jazz, en blokfløjtekvartet, klassisk musik, en popmusiker, der

“Efter hver koncert bliver jeg mødt af børn og voksne, der er vilde med konceptet: ‘Det er det bedste kulturtilbud, jeg har oplevet i min tid som lærer’; ‘Børnene var helt opslugte’; ‘Min far har sagt, at han vil prøve at snige sig med til Niels Lan Doky-koncerten’.”

fortalte om sin svære opvækst som homoseksuel i en knapt så rummelig jysk provinsby ... og meget mere på vores skole. Efter hver koncert bliver jeg mødt af børn og voksne, der er vilde med konceptet: “Det er det bedste kulturtilbud, jeg har oplevet i min tid som lærer”; “Børnene var helt opslugte”; “Min far har sagt, at han vil prøve at snige sig med til Niels Lan Doky-koncerten.”

Musikken bringer mennesker sammen og har en iboende glæde, der kommer til udtryk, når vi synger, danser eller oplever musik. Vores hjerner frigiver dopamin, vi kanalisere vores følelser og kan føle os lykkelige, eftertænksomme eller triste i mødet med musikken. Intet nyt her, det har vi vidst i mange år. Vi har en stærk musikkultur på Beder Skole og i lokalområdet generelt. Men den praktisk-musiske del af folkeskolen har været nedprioriteret de seneste årtier. Der er derfor ingen tvivl om, at en stærk, kreativ skolekultur aktivt skal prioriteres og dyrkes lokalt. Heldigvis er der tegn på forandring. Politisk set iscenesættes både fællessang og kulturelle oplevelse, og ikke mindst så er organisationer som LMS i høj grad med til at understøtte musikken, kulturen og fællesskabet. Der er ingen tvivl om, at LMS er et fantastisk tilbud for skoler, der, når man arbejder pædagogisk og fagligt med koncerterne, kan fremme både faglighed, trivsel, dannelse og elevindflydelse.

OM FORFATTEREN

Christian Østergaard Pedersen er lærer på Beder Skole i Aarhus Kommune, hvor han underviser i dansk, engelsk, musik og idræt. Som underviser i musik på mellemtrinnet (4.-6. årgang) og valgholdene i musik på 7. og 8. årgang har han en bred erfaring med, hvordan musikken bidrager til elevernes hverdag. Han er LMS-kontaktperson på Beder Skole, som kom med i skolekoncertordningen forud for skoleåret 23-24. Christian er også engageret i det lokale musikliv i Beder og sidder som bestyrelsesmedlem i foreningen “Beder Live”, hvor de arrangerer koncerter lokalt.

En vigtig pædagogisk og didaktisk opgave er derfor at vise eleverne, at der er noget i verden – uden for dem selv – som er væsentligt og værdifuldt at forholde sig til og gå i dialog med.”

Meningsfulde møder med den levende musik

Af Thomas Thorsen, lektor og Mikkel Snorre Boysen, docent

Denne artikel undersøger, hvilken betydning professionelle skolekoncerter kan have for skoleelevers trivsel. Trivsel tager i denne sammenhæng afsæt i begreberne dannelses og resonans og skal ses som et fænomen, der knytter sig tæt til elevernes levende møder med omverdenen. Vi sætter fokus på elevernes møde med den professionelle livemusik og de optrædende musikere. Et musikalsk møde, der inviterer eleverne ind i nye musikalske verdener og potentielt åbner meningsfulde mulighedsrum for den enkelte elev og for fællesskabet.

Artiklen bygger på et kvalitativt pilotstudie med observationer og interviews fra tre skoler, samt LMS' skriftlige evalueringer besvaret af skolelærere i forbindelse med skolekoncerter gennem ti år.

Trivsel med afsæt i dannelses og resonans

I nyere skoleforskning knytter elevernes trivsel sig til deltagelse i skolens sociale og faglige fællesskaber, hvor de oplever meningsfulde møder med andre, med fagligt indhold og med deres omverden¹. Trivsel – i denne forståelse – trækker dermed tråde til begreberne 'dannelses' og 'resonans'.

Dannelses handler om, hvordan den enkelte forholder sig til sig selv, til andre og til verden. Man dannes ved at blive en del af noget større, fx ved at gå i dialog med sine medmennesker og omgivelser og herved overskride sig selv og justere sine forholdsmåder². Som højskoleforstander Jacob Kjærsgaard Mortensen udtrykker det: "I mødet med verden overskrider man sig selv for at blive sig selv". For over 200 år siden pegede den tyske filosof Wilhelm von Humboldt med begrebet 'verdensforhold' på den gensidige påvirkning, der opstår, når et menneske møder noget 'andet' eller fremmed. I dette møde er der to centrale dimensioner: modtagelighed og selvvirksomhed. Modtagelighed angår det at have en respektfuld og åben tilgang til det andet, mens selvvirksomhed peger på den selvstændighed og frihed, den enkelte har til at udforske og forholde sig til det fremmede. Netop vekselvirkning mellem modtagelighed og selvvirksomhed er central, og mødet med 'det andet' er en katalysator for dannelses.

Ifølge den hollandske uddannelsesforsker Gert Biesta handler uddannelses og undervisning grundlæggende om "at vække lysten i eleven til at ville eksistere i og med verden på en voksen måde"³. Med en 'voksen måde' peger Biesta på, at den enkelte elev kan være 'et subjekt' i verden uden at ville være centrum for den. En vigtig pædagogisk

1 Nielsen & Hansen, 2021; Munkholm, M., Skibsted, & Blomgren, 2023.

2 Hammershøj, 2017.

3 Biesta, 2018

og didaktisk opgave er derfor at vise eleverne, at der er noget i verden – uden for dem selv – som er væsentligt og værdifuldt at forholde sig til og gå i dialog med.

Med begrebet **resonans** stiller den tyske sociolog Hartmut Rosa ligeledes skarpt på relationer og forbindelser mellem mennesket og omverden. Når vi som mennesker resonerer med nogen eller noget, er relationen dynamisk og gensidig, og vi føler os både ‘kaldet på’ og ‘hørt’ af det, vi resonerer med⁴. I Rosas optik er musik en særligt oplagt arena for resonansoplevelser, da musik kan fremkalde umiddelbare og stærke følelsesmæssige reaktioner. Når vi spiller/synger eller lytter til musik, er det muligt for os at opleve en form for resonans, hvor vi ikke blot hører og mærker musikken fysisk, men også føler, at musikken er en del af os, og vi er en del af musikken. Denne interaktion giver os en følelse af tilknytning og samhørighed, hvorved vi ikke blot er passive modtagere til en skolekoncert, men bliver en aktiv del i en større relation til musikken og omverdenen, fx til kammerater, lærere, og musikere.

Mødet med det fremmede

Elevernes møde med noget ‘andet’ og fremmed oplevede vi i forskergruppen bl.a. ved en operakonzert for mellemtrinselever. Her blev eleverne præsenteret for en meget anderledes musikoplevelse, end de var vant til. Selvom koncerten var akustisk, beskrev eleverne sangernes stemmer som meget kraftige og mærkelige. Flere responderede efterfølgende med umiddelbare kommentarer som: “Det er højt” og “Det er for gamle mennesker”. Trods denne modstand var eleverne i stand til at beskrive nuancer i musikken og stemmerne samt redegøre detaljeret for historien og forløbet i operaen.

Oplevelsen af resonans så ud til at variere meget fra elev til elev. I vores observationer var der fx en 4.-klassens elev, som under hele koncerten udviste et stærkt engagement og blev dybt berørt af koncerten. Efter koncerten udtrykte hun spontant et ønske om selv at blive operasanger, hvilket vidnede om en potentielt transformerende resonansoplevelse, der åbnede nye horisonter og livsmuligheder.

I modsætning hertil udviste to andre elever tydelig modstand med afvisende kropsholdning og afstandtagende attitude både før og under koncerten. Da en operasanger midtvejs i koncerten bevægede sig ned blandt publikum og sang helt tæt på de to, blev de imidlertid konfronteret direkte med musikkens og sangerens intense tilstedeværelse. Det skabte en affektiv respons hos dem, hvor de først gled længere ned i stolen og trak hættetrøjerne helt op, men til sidst måtte smile og grine lidt forlegent. Selv om de hurtigt var tilbage i en ‘cool’ attitude, var der opstået en sprække i deres modstand og en lille åbning mod musikken, som afspejlede sig ved små ændringer i deres holdning og adfærd resten af koncerten.

På den måde viste operakonzerten, at selv når mødet med fremmed musik opleves som modstandsfyldt, kan det skabe resonansoplevelser, der varierer fra subtile påvirkninger til transformerende øjeblikke. I et dannelseperspektiv er dette centralt, da sådanne oplevelser giver en fornemmelse for egne grænser og egen væren i et samspil med andres måde at være til stede på i det fælles musikalske møde⁵.

At blive indfanget af musikken

Når vi i vores undersøgelse studerer lærernes evalueringer af LMS’ koncerter, er det bemærkelsesværdigt, hvor mange der betoner musikkens evne til at ‘fange eleverne’. Lærerne beskriver denne tendens på utallige måder, men grundlæggende synes der at være

“... selv når mødet med fremmed musik opleves som modstandsfyldt, kan det skabe resonansoplevelser, der varierer fra subtile påvirkninger til transformerende øjeblikke. I et dannelseperspektiv er dette centralt, da sådanne oplevelser giver en fornemmelse for egne grænser og egen væren i et samspil med andres måde at være til stede på i det fælles musikalske møde.”

det samme på spil. Lærerne skriver eksempelvis: “*Eleverne var tryllebundede af koncerten*”, “*Musikken fangede eleverne*” og “*Musikerne havde eleverne i deres hule hånd*”. Den særlige oplevelse, der her beskrives i metaforiske vendinger, fortæller både noget om musikkens kraft og om skolen som kontekst. Eleverne er i dagligdagen optaget af det sociale og af egen rolle i de sociale dynamikker. I koncertrummet sker der pludselig noget andet. Eleverne bliver for en stund optaget af musikken på scenen. De fokuserer på noget fælles i rummet og transporteres i dette moment ud af vante positioner og ind i et fælles rum, hvor de tilsyneladende er mindre opmærksomme på sig selv og egen ageren. Det fortæller følgende observation fra en koncert for 4.-6. klasse noget om:

Eleverne sidder i gymnastiksalen og lytter til musikken. Orkesteret består af tre musikere, der spiller legende på alle mulige instrumenter. Eleverne er meget optaget af musikken og følger musikernes opfordringer til at hoppe, klappe osv. På et tidspunkt opfordrer musikkerne børnene til at danse skørt og vildt. Nogle elever bliver lidt usikre på, hvad de skal gøre og kigger lidt afventende på hinanden. Andre hopper højt op og ned. De voksne står samlet nede bag ved og klapper på 2 og 4. Nogle elever finder sammen arm i arm og svinger benene frem og tilbage som i en slags linedance eller folkedans. Flere børn i salen efterligner denne koreografi. Efterhånden er en del grupper etableret med 3-5 elever i hver, som danser arm i arm på samme måde. Piger for sig og drenge for sig. (Feltnote, august 2024)

Eksemplet illustrerer, hvordan eleverne i en skolekontekst ofte er optaget af sociale dynamikker og deres egne roller. I starten af observationen har koncerten for en stund fjernet fokus fra de sociale dynamikker. Men da musikeren opfordrer børnene til at finde på sjove ting, flyttes børnenes opmærksomhed delvist væk fra musikerne og tilbage til dem selv. I dette moment sluses eleverne tilbage til skolens rum, og de må atter forholde sig til, hvordan de skal bevæge sig, hvem de skal stå sammen med, og hvordan de opleves af de andre elever.

At børn udtrykker sig og udvikler sig sammen med andre børn i skolens fællesskaber, er naturligvis kun godt. Alligevel fortæller observationen noget om, at børn også kan have brug for et frirum fra disse sociale positioneringer, og at koncerten kan tilbyde

4 Rosa, 2021

5 Thorsen & Nielsen, 2024

dem et sådant selvforglemmende rum. Selvforglemmende oplevelser er velbeskrevet i forbindelse med flow-begrebet⁶. ‘Flow’ beskriver den glæde, som mennesker kan opleve, når de er opslugt af en aktiv og skabende proces (som fx at bestige et bjerg, synge i kor eller spille skak). At opleve en koncert synes ikke umiddelbart at kunne sammenstilles med flow, da lytteren ikke er direkte skabende. Når lytteren resonerer, går i dialog og bliver ét med musikken, kan selvforglemmelsesoplevelser, der har fællestræk med flowoplevelser dog forekomme, jf. de præsenterede eksempler. Koncertrummet kan derfor tilbyde lytteren et sted, hvor vi er sammen med hinanden om noget, uden at skulle præstere noget bestemt eller vurderes af hinanden.

Håndværksmæssig og kunstnerisk kvalitet

I lærernes evalueringer af LMS’ koncerter er musikkens høje kvalitet noget af det hyppigste, der nævnes. Lærerne skriver eksempelvis: *“Alle var meget imponerede”* eller *“Børnene virkede meget imponerede over musikgruppen”*. Den samme oplevelse går igen, når vi observerer koncerterne. Eleverne udviser her stor interesse for musikken og musikerne, og efter koncerterne stiller eleverne spørgsmål såsom: *“Hvor lang tid har I øvet jer?”* og *“Hvornår startede I med at spille?”*

Fascinationen af musikernes høje niveau synes at repræsentere noget eksotisk og anderledes for eleverne. Her møder de nogle voksne, der gennem livet har brugt time efter time på at øve sig. Og de ser, hvorledes disse musikere virtuost kan frembringe lyd og kunstnerisk udtryk. For nogle elever repræsenterer dette en ny oplevelse af musik. Det skyldes bl.a., at musikken i folkeskolen er trængt mange steder. Der er således generelt mangel på musiklærere, og det er derfor ikke alle steder, at skoler har mulighed for at ansætte uddannede musiklærere⁷. Musiklærerne i skolen har desuden en musikpædagogisk ekspertise og faglighed, der adskiller sig fra musikernes faglighed. I lyset af dette bliver skolekoncerten en mulighed for, at eleverne på tættest hold kan opleve musikkens potentialer, når professionelle musikere og bands udfolder sig ‘live’.

Betydningen af mestring og kvalitet kan også være horisontudvidende for børnene i et mere generelt perspektiv. Mange elever oplever en dagligdag, der er flygtig og kompleks, og hvor de hele tiden skal være til rådighed på mange platforme. I kraft af musikernes håndværksmæssige og kunstneriske kompetencer, får eleverne et indblik i en verden, hvor fordybelse er reglen snarere end undtagelsen. I et samfund, der efterspørger fordybelse, kan koncerterne bibringe eleverne alternative bud på, hvordan livet kan leves og prioriteres.

Stærke og svage forbindelser

En unik kvalitet ved LMS er, at deres koncerter kommer ud til skoler i hele landet, hvilket er funderet i deres vision om, at alle børn skal møde livemusik af høj kvalitet. Betydningen af sådanne koncerter er dog afhængig af de enkelte skolars kultur og samarbejdet med skolerne. Hvis koncerterne for alvor skal sætte aftryk blandt eleverne, er det afgørende, at de lokale lærere integrerer koncerterne i skolens kultur, da skolekoncerterne ikke fylder meget i det samlede skoleforløb.

Selvom elevernes møde med skolekoncerter og musikerne er kortvarigt og flygtigt, betyder det ikke, at oplevelserne ikke er vigtige. Den amerikanske sociolog Mark Granovetter taler (i forbindelse med netværksteori) om stærke og svage forbindelser⁸.

6 Csikszentmihalyi, 1991
7 Holgersen & Holst, 2020
8 Granovetter, 1983

“I kraft af musikernes håndværksmæssige og kunstneriske kompetencer, får eleverne et indblik i en verden, hvor fordybelse er reglen snarere end undtagelsen. I et samfund, der efterspørger fordybelse, kan koncerterne bibringe eleverne alternative bud på, hvordan livet kan leves og prioriteres.”

Stærke forbindelser findes mellem mennesker, som løbende interagerer og er sammen i fælles kontekster, mens svage forbindelser opstår gennem kortvarige møder. Stærke forbindelser sikrer stabilitet og kontinuitet, mens svage forbindelser kan tilbyde adgang til nye arenaer. I skolen har eleverne primært stærke forbindelser til lærere og kammerater, som de har en fælles hverdag med. Forbindelserne til de gæstende musikere er svage, men de kan alligevel have en betydelig værdi, da mødet med musikerne og skolekoncerten fungerer som en åbning til nye musikalske verdener. Nye verdener, der både kan fascinere, provokere og motivere eleverne til at udforske nye veje og muligheder.

Ved et af vores skolebesøg fik vi lejlighed til at møde en entreprenant og engageret musiklærer, der i sin musikundervisning virtuost indflettede en introduktion til de musikere og den musik, som eleverne senere skulle møde ved koncerten. Han havde endda bygget et backstagerum, hvor elever kunne møde de optrædende musikere. Fortællingen om denne musiklærer minder os om, at det er de lokale kræfter (og stærke forbindelser) på skolerne, der skaber de vedvarende miljøer, hvori eleverne kan engagere sig og gå på opdagelse i skabende og udviklende processer.

Meningsfulde møder med den levende musik

Set i en trivselskontekst kan professionelle skolekoncerter og mødet med musikerne give oplevelser, der skaber resonansåbninger og skubber til elevernes forholdemåder og dannelsesprocesser. Meningsfulde møder med den levende musik inspirerer, udfordrer og engagerer eleverne, når de åbner sig, er modtagelige og ‘glemmer sig selv’ i det fælles musikalske flow. Skolekoncerter kan og skal selvsagt ikke erstatte hverdagens arbejde med musik, hvor eleverne har mulighed for at indgå i skabende, ‘selvvirksomme’ processer og gøre musikken til deres egen. Skolekoncerterne er imidlertid et livgivende og engagerende bidrag, der åbner op for nye meningsfulde forbindelser mellem elever og musikalske verdener, hvilket har potentiale for at sætte aftryk i elevernes og skolens daglige praksis og få betydning i et længerevarende perspektiv. Det vil dog kræve en mere omfattende og kontinuerlig forskningsindsats, hvis der skal skabes viden om skolekoncerters langsigtede dannelses- og trivselspotentialer.

OM FORFATTEREN

Thomas Thorsen er cand.pæd. i didaktik (musikpædagogik) og lektor på Professionshøjskolen Absalon, hvor han underviser i musik og er en del af forskningsmiljøet ‘Bevægelse, kreativitet og æstetik i pædagogisk arbejde’. Thomas har tidligere undervist og arbejdet på folke- og efterskoleområdet samt i musik- og kulturskoleregi. Han har skrevet og bidraget til en række artikler og bøger om musik, æstetik og kunstpædagogik, senest som redaktør og hovedforfatter i antologien “Musikken i pædagogikken” (2024). Endelig er Thomas del af forskergruppen i forskningsprojektet ‘Når musikken spiller’.

OM FORFATTEREN

Mikkel Snorre Wilms Boysen er docent, ph.d. og leder af forskningsmiljøet ‘Bevægelse, kreativitet og æstetik i pædagogisk arbejde’ på Professionshøjskolen Absalon. Han er desuden forperson i ‘Dansk Netværk for Musikpædagogisk Forskning’. Mikkel er optaget af at udvikle og undersøge pædagogiske miljøer, der fremmer børn og unges trivsel, nysgerrighed, kreativitet og udvikling. Mikkel har en baggrund inden for det musikalske, fx med en fortid som musiker og kordirigent, men er i dag optaget af kreativitet i alle dens former, hvilket han bl.a. har skrevet om i bøgerne ‘Vovemod og Handlekraft’ og ‘Pædagogisk Entreprenørskab’. Endelig er Mikkel del af forskergruppen i forskningsprojektet ‘Når musikken spiller’.

LITTERATUR

- Biesta, G.** (2018). *Undervisningens genopdagelse*. Klim.
- Csikszentmihalyi, M.** (1991). *Flow. Optimaloplevelsens psykologi*. Munksgaard.
- Granovetter, M. S.** (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*. s. 201–203.
- Hammershøj, L. G.** (2017). *Dannelse i uddannelsessystemmet*. Hans Reitzels Forlag.
- Holgersen, S.-E., & Holst, F.** (2020). *Musikfaget i undervisning og uddannelse Status og perspektiv*. DPU, Aarhus Universitet.
- Nielsen, J. C., & Hansen, H. R.** (2021). Skoletrivsel som velvære, virke og vellidthed: En praksisinformeret teoretisk begrebsudvikling. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 58(1), s. 44–53.
- Munkholm, M., Skibsted, E. B., & Blomgren, H.** (2023). Situeret trivsel i skolens faglige fællesskaber. *Pædagogisk psykologisk tidsskrift*, 60(3), s. 58–68.
- Rosa, H.** (2021). *Resonans: En sociologi om forholdet til verden*. Eksistensen.
- Thorsen, T., Boysen, M., Philipsen, H., & Blomgren, H.** (2025). Mødet med det fremmede – Trivselspotentialer i elevers møde med skolekoncerter og professionelle kunstnere i folkeskolen. Under udgivelse. *Danish Yearbook of Musicology*.
- Thorsen, T. & Nielsen, A.** (2024). Musik som dannelsespraksis. I Thorsen, T. (Red,) *Musikken i pædagogikken*. Akademisk forlag.

Blandt elever og lærere er der bred enighed om, at disse samlinger er med til at styrke fællesskab og skabe tryghed blandt eleverne. Vi oplever, at eleverne er blevet bedre til at lytte, deltage aktivt og bakke op om hinanden.”

Drømmen om musik i skolen

Sådan går LMS-koncerter og skolens musikprofil hånd i hånd

Af Henrik Garde, daglig leder, Susåskolen, Afd. Herlufmagle

Vi oplever åbne og nysgerrige elever, der er blevet bedre til at lytte, deltage aktivt og bakke op om hinanden. De er blevet tryggere i skolens fællesskab, og mange har mod til at stille sig op foran hele skolen og fortælle eller optræde med dans og musik. Alt det – håber vi – giver vores elever fælles minder og glæde ved at beskæftige sig med musik for livet. Men det kommer ikke af sig selv.

“Man får helt lyst til at drømme sig ind i musikken, når man lukker øjnene og lytter til dem, der spiller for os.” (indskolingselev efter skolekoncert)

For godt fire år siden fik jeg en drøm: Musik skal være en del af alt det, vi gør på skolen.

Min erfaring er, at musik kan give glæde, oplevelser, inspiration, dannelse og fællesskab – næsten uanset hvilke evner man som barn eller ungt menneske har for at spille. Det ønskede jeg, at eleverne på Afd. Herlufmagle skulle nyde godt af.

Der gik et halvt års tid med at få struktur på drømmen i samarbejde med en ekstern konsulent. Jeg tog kontakt til Næstved Musikskole og Næstved Kommunes Børne- og Kulturkonsulent for at høre, om de havde kendskab til skoler eller kommuner, som havde gjort noget lignende, men jeg fandt ikke frem til nogen. Vi måtte selv udvikle projektet fra bunden.

Herefter blev skolens lærere involveret i projektet, i første omgang primært musik- og dansklærere, og jeg kontaktede potentielle samarbejdspartnere for at se, hvad vi kunne skabe sammen.

Fra og med skoleåret 2022-23 har drømmen udfoldet sig i praksis, samtidig med at den også har fået sit eget liv.

Susåskolen, Afd. Herlufmagle er en af Susåskolen i Næstveds tre afdelinger. Afdelingen har 215 elever på 0.-6. årgang, herunder tre specialklasser. Skolekoncertordningen har eksisteret på skolen siden 1992, hvor det begyndte som et forsøgsprojekt i amtsregi og siden 2007 i LMS-regi.

Min baggrund med musik

“Jeg glemmer aldrig det møde med musikken!”

Og hvorfor musik som profil? Jeg er vokset op i et hjem med klaver – helt konkret: Min far var organist og underviste i klaver derhjemme. Dertil har vi altid sunget meget sammen i familien, både ved højtidere og familiearrangementer, så musikken fik jeg ind under huden som helt lille.

I starten af anden klasse fik vi besøg i klassen af en mand, der kom ind og spillede violin for os. Jeg var solgt! Sådan en violin ville jeg gerne lære at spille på. Det var så inspirerende at høre og se et instrument helt tæt på – et instrument, man ovenikøbet selv kunne få mulighed for at spille på. Jeg glemmer aldrig det møde med musikken!

Jeg begyndte at spille violin og spillede derefter tværføjte i Køge Skoleorkester. Senere blev jeg uddannet folkeskolelærer med musik som linjefag. På den første skole, hvor jeg var lærer, havde vi en masse frivillige gratis musiktimer, som en stor del af skolens elever gik til. Hvert år kunne vi tage på musiklejrskole med ca. 80 elever. Det var fantastisk for os alle.

Alt dette har givet mig viden om, hvad børn og unge kan få ud af arbejdet med musikken. Det har også lært mig, at der skal skabes rammer og muligheder, som vi, der arbejder med eleverne, skal tage ansvar for og inspirere til.

Musikprofilen i praksis

“Børnene var tydeligvis vant til at synge og have musik som en del af deres hverdag. Tak til Tove og Henrik for at prioritere musikken!”
(LMS-evaluering fra musikere, 2024)

På Susåskolen, Afd. Herlufmagle betyder musikprofilen, at vi tænker musik ind i årsplanerne på flest mulige fag, vi har morgensang hver dag, skolekor og sammenspilshold samt undervisning i brassband på 4. årgang. Desuden tænker vi musik ind i skolens trivselsarbejde (AKT) og samarbejder med en lang række aktører. På den baggrund har vi valgt at have tre uddannede, engagerede og kompetente musiklærere i en ellers forholdsvis lille skoleafdeling.

Hele Susåskolen arbejder desuden med dannelsesbegreb og deltagelsesmuligheder, hvor der er særligt fokus på følgende fem dannelsesområder: nysgerrighed, selvkontrol, fællesskab, ordentlighed og mod. Her er musikken en betydningsfuld del af arbejdet med skolens elever på Afd. Herlufmagle.

I det følgende har jeg udvalgt et par nedslag til at uddybe, hvad eleverne får ud af arbejdet med musikken.

Morgensamling hver dag

De første ti minutter af skoledagen bruges til morgensamling (tiden tages fra undervisningen i første modul). Eleverne går sammen med deres lærer til det fællesrum, vi bruger til samlinger, hvor hver klasse har deres faste plads. En af skolens musiklærere får tildelt tid til at planlægge ugens program, ligesom der laves en plan for, hvilken lærer der akkompagnerer, og hvem der siger godmorgen og skaber ro og samling.

Som regel kan tiden holdes, så alle elever er tilbage i egen klasse efter ti minutter. Repertoiret er en blanding af viser, salmer og børnesange samt nutidige pop- og rocksange. Nogle gange bruges samlingen til et kort oplæg om en musikstil eller en kunstner, og det kan både være lærere og elever, der står for det. Andre gange ser vi en musikvideo, som der kan synges med på eller danses til.

Morgensamlingen bruges også som en slags buffer for de elever, der starter dagen udfordret. Nogle kan måske have behov for at holde sig lidt i baggrunden, andre lister ind og finder deres plads i fællesskabet, selvom man kommer for sent i skole af den ene eller den anden årsag. Eleverne i specialklasserne er også trygge ved at være sammen med hele skolen – så meget, at nogle af dem endda kan optræde eller fortælle foran hele skolen. Det er en god måde at starte dagen på.

Blandt elever og lærere er der bred enighed om, at disse samlinger er med til at styrke fællesskab og skabe tryghed blandt eleverne. Vi oplever, at eleverne er blevet bedre til at lytte, deltage aktivt og bakke op om hinanden.

Samarbejdet med andre

Som en naturlig del af skolehverdagen samarbejder vi bl.a. med Næstved Musikskole. Her har vi fx brassband på 4. årgang, hvor undervisningen varetages af klassernes musiklærere i samarbejde med konservatorieuddannede musikskolelærere. Vi udveksler idéer og kompetencer og har flere fælles arrangementer i løbet af året, hvor vores elever fra kor, sammenspil og brassband fx inviteres til at være en del af musikskolens koncerter. Derudover har vi de sidste par år haft den store glæde, at elever fra 5. og 6. årgang har været inviteret med som kor til en stor årlig koncert i Næstved, hvor der før kun har været professionelle musikere på scenen.

Trivsel og musik

Vi oplever, at musik har stor betydning for elevernes trivsel, og af konkrete trivsels tiltag kan nævnes besøg af en dygtig musikskolelærer, som kommer og inspirerer eleverne til at lave rytme- og sanglege i frikvartererne – en oplevelse, som giver glæde og fællesskab eleverne imellem, også på tværs af klassetrin. Derudover har vi også fået en ergoterapeut tilknyttet, som er uddannet musikterapeut i Norge, og hun kan mikse sine kompetencer i arbejdet med eleverne på en ny måde.

Forældre og lokalsamfund

Vi har også haft opmærksomhed på at igangsætte tiltag, som rækker udover skolehverdagen, både til forældre og til lokalsamfundet: Vores musiklærere og elever besøger jævnligt byens ældrecenter og børnehaver for at glæde dem med sang og optræden, ligesom vi samarbejder med kirken ved forskellige arrangementer. Derudover inviteres forældre med til morgensamling hver fredag, og sammen med Næstved Musikskole har vi netop startet konceptet ‘Aftensang for voksne’, som er åbent for alle i Næstved Kommune.

LMS-koncerterne

“Det var årets helt store oplevelse, som jeg er sikker på, vi alle kommer til at huske mange år fremover. Der var en summende energi og glade elever.”
(Koncert med Thomas Sandberg)

Det er i den tidligere beskrevne musikkultur, at LMS-ordningen kommer ind som en betydningsfuld brik i den store helhed. Det, at elever og voksne gennem en årrække kan stifte bekendtskab med så forskellige musiske indtryk, er guld værd. For at give indtryk af, hvordan skolekoncerterne opleves på vores skole, tager jeg i afsnittet her udgangspunkt i evalueringer fra de to seneste koncerter med saxofonkvartetten Saxo-paths (indskoling) og Thomas Sandberg (mellemtrin). Evalueringerne er lavet af vores musiklærer, Tove, som også er kontaktperson for LMS.

Men selve koncertoplevelsen starter faktisk med forberedelserne, før eleverne møder musikerne på dagen.

Forberedelsen og det praktiske

Tove fortæller, at hun oplever det som en taknemmelig opgave at forberede koncerterne, fordi hun ved, at hun har nogle relevante og dygtige musikere at vælge mellem. På skolen går vi efter koncerter, der kan være en ny oplevelse og et møde med en ellers ukendt musikkultur.

Herefter bruges det fremsendte undervisningsmateriale i klasserne til at forberede eleverne. Det kan både være i musik, dansk eller et tredje fag. Materialet er en vigtig del, både for elevernes oplevelse til koncerten, men også for det (musik-)faglige, og det er af stor betydning, at der i materialet ofte er forskellige niveauer at vælge imellem.

“Undervisningsmaterialet var supergodt. Som musiklærer får man virkelig lyst til at springe ud i rytmer og improvisation med eleverne. Som lærer af lidt ældre dato er brug af iPad i musik ikke noget, der ellers ligger lige for, men det gør det nu.” (Koncert, Thomas Sandberg)

Under koncerten

Alle koncerter foregår i skolens gymnastiksal, hvor eleverne sidder på gulvet. Fra morgensamlingen kender alle deres pladser i lokalet. Vores specialklasser og andre elever med udfordringer deltager sammen med de andre, men sidder, så de kan trække sig lidt i baggrunden eller ud til siden og stadig være en del af oplevelsen og fællesskabet. Vi oplever, at skolens morgensamlinger og musikkultur har betydning for, at alle er trygge ved at deltage.

“Thomas spillede på alt, han så, og optog lyde og rytmer i loop, så de dannede et fint musikalsk bagtæppe. Han havde en fantastisk interaktion med eleverne og viste os, hvordan man med enkle midler (iPad og loop) kan komme i gang med at spille sin egen musik og få det til at lyde som et helt orkester.” (Koncert, Thomas Sandberg)

Elevernes ord

Eleverne synes, det er fedt at være til LMS-koncerter: *“Det var dejligt, de gik rundt mellem os og spillede”; “Det var dejligt at høre musikken, især med lukkede øjne. Når man sad med lukkede øjne og lyttede, kunne man drømme lidt. Det gjorde, at man kunne komme i en helt anden verden.”* (Koncert, Saxofonkvartetten Saxo-paths)

Musik og instrumenter sætter spor og motiverer: *“Det var fed musik og sjovt at lære, at man kan spille på en iPad. Man blev inspireret”; “Nu spiller jeg lidt selv og laver trommelyde”; “Nogle af os har lavet vores eget lille band.”*(Koncert, Thomas Sandberg)

“LMS-koncerterne giver vores elever unikke oplevelser med musik af høj kvalitet, som samtidig går hånd i hånd med den stærke musikkultur, vi arbejder på, for at give eleverne deltagelsesmuligheder, stærke fællesskaber, gode relationer og god trivsel.”

Endelig bakker alle skolens lærere 100% op om koncerterne, både fagligt og musikalsk – også fordi alle deltagende lærere selv får en berigende oplevelse.

Koncerterne giver oplevelser, eleverne husker i lang tid, og det er vores indtryk, at de, efter musikprofil-arbejdet er startet på skolen, er blevet endnu gladere for de professionelle musikeres besøg. Som tidligere nævnt oplever vi, at eleverne er blevet bedre til at lytte, deltage aktivt og bakke op om hinanden. Det kommer også tydeligt til udtryk under koncerterne. Fordi der er en stærk fælles musikkultur på skolen, og fordi mange af eleverne selv spiller og synger, kan de bedre tage imod det, LMS-musikerne giver og inspirerer dem til. Vi hører desuden fra de gæstende musikere, at vores elever er et godt og medlevende publikum.

Forskellen på skolen

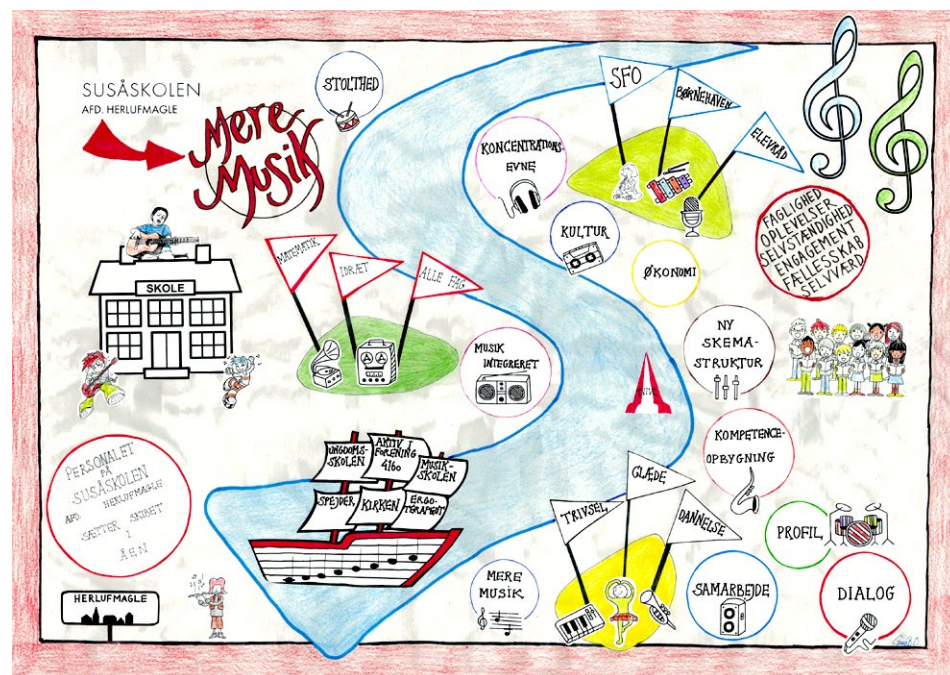
LMS-koncerterne giver vores elever unikke oplevelser med musik af høj kvalitet, som samtidig går hånd i hånd med den stærke musikkultur, vi arbejder på, for at give eleverne deltagelsesmuligheder, stærke fællesskaber, gode relationer og god trivsel.

Det ville være dejligt at have klare resultater fra en professionel evaluering af projektet, men der har ikke været økonomi til fx at involvere EVA, og fonde kan vi ikke søge som skole. Vi er dog ikke i tvivl om, at arbejdet med musikken gør en forskel på skolen, især i form af livsglæde, mod, ordentlighed, selvkontrol og fællesskab, som er de tidligere nævnte dannelsesbegreber, vi arbejder med.

Her et par små eksempler: Nysgerrighed – eleverne prøver nye ting af, de stiller spørgsmål til den verden de er i og undrer sig over livets forunderlighed, og ikke mindst møder de andre mennesker – og musikere – med et åbent sind. Selvkontrol – eleverne lytter og giver plads til andre, og de søger og tager imod hjælp fra andre. Fællesskab – eleverne er trygge i skolens fællesskab og rammer, og de forstår, at det at blive behandlet forskelligt er at få lige muligheder. Ordentlighed – eleverne siger “hej”, “godmorgen” og “tak for i dag” i mødet med andre på skolen, og de hjælper andre uden at blive bedt om det. Mod – eleverne melder sig til opgaver som elevråd og skolepatrulje, og mange har mod til at stille sig op foran alle andre og fortælle eller optræde med dans og musik.

Men det kommer ikke af sig selv. Det forudsætter, at der er engagerede lærere, en ledelse, der bakker op og er parat til at afsætte de fornødne ressourcer, og endelig et godt og tæt samarbejde med musikskole og andre lokale aktører.

Når jeg spørger voksne, hvad de husker fra deres skoletid og musiktimer, er det ikke så overraskende engagerede og autentiske musiklærere og så besøg fra professionelle musikere, som kunne noget særligt. Det er det, der sætter spor og giver mod og lyst til selv at spille og synge. Som leder er jeg dybt taknemmelig for at kunne give lignende oplevelser til eleverne, og det er mit håb, at de gennem hele deres liv bevarer glæden ved musikken: Den musik de lytter til, det fællesskab, de oplever i musikken, og ikke mindst, at de får endnu mere lyst til selv at dyrke musik aktivt.

OM FORFATTEREN

Henrik Garde er afdelingsleder på Susåskolen, Afd. Herlufmagle i Næstved, hvor han har været i forskellige lederroller siden 2006. Henrik er vokset op i en familie med masser af musik og er uddannet folkeskolelærer med bl.a. musik som linjefag. Han har arbejdet som musiklærer i 15 år på 2 forskellige skoler og har også undervist på musikskoler. Henrik interesserer sig særligt for skoleudvikling med musik og dannelse. Afd. Herlufmagle har en musikprofil, som er udsprunget af en vision, Henrik fik ved udgangen af 2020, om at musik skal være en del af alt det, der arbejdes med på Afd. Herlufmagle. En drøm, der blev til virkelighed i august 2022, og som nu kan ses, høres og mærkes på skolen hver dag.

Men det kommer ikke af sig selv. Det forudsætter, at der er engagerede lærere, en ledelse, der bakker op og er parat til at afsætte de fornødne ressourcer, og endelig et godt og tæt samarbejde med musikskole og andre lokale aktører.”

Musik og sang er i stand til at skabe, forstærke og udvikle social sammenhængskraft. Når vi spiller en skolekoncert, så har vi forladt koncerthusenes røde løbere til fordel for midlertidige pop-up-scener lige dér, hvor vores fremtid er i gang med at vokse op på små og store skoler overalt i Danmark – skoler, som har brug for al den sociale sammenhængskraft, de kan få fat på.”

Må jeg være med?

Optegnelser fra bandbussen på LMS-skolekoncertturné

Af Jens Skou Olsen, ph.d. og improvisationsmusiker

Livet igennem er der ét spørgsmål, som er centralt, og som går igen uanset, om vi er små eller store mennesker. Og det er spørgsmålet: Må jeg være med? Kan jeg opnå den lykke også at blive til et VI uden at miste mig selv? Denne artikel tager med orkestret DRUMDRUM¹ på skolekoncertturné og diskuterer dels, hvad det er, skolekoncerten gør, og dels, hvad skolekoncerten kan i forhold til at skabe fællesskaber, dannelse og lyst til at samskabe.

Hvornår begynder skolekoncerten?

Skolekoncerten er en lyslevende institution i dansk musikliv. Igennem 45 minutter klinger skolen lige pludselig på andre måder, end den plejer. Børn og voksne oplever i fællesskab, hvordan professionelle musikere på højeste musikalske og kunstneriske niveau varmer gymnastiksalen, aulaen eller kantinen op med glad, sørgelig, stille, groovende, vild og medrivende musik fra alle verdenshjørner. Koncerten er sat til at begynde klokken 08:45 – men hvornår begynder koncerten egentlig?

Klokken er kvart i otte en onsdag morgen, og vi sidder i bandbussen på en regnvåd parkeringsplads ud for en midtsjællandsk skole. Det er i slutningen af november, og det er mørkt, koldt og vådt med fugten hængende tungt i luften. Benita har vovet sig ud i regnen og ind på kontoret for at høre, hvor vi skal parkere med vores gear. Kaare og jeg sidder i bilen lidt endnu og glæder os til kaffen, som sikkert snart venter på os inde i den sal, som vi skal spille i. Lidt efter står Benita foran os i bilens lyskegler og vinker med armene i den retning, vi skal køre. Nu skal der slæbes gear. To piger på vej ind ad skolens hovedindgang råber: “Hej Benita, vi har set dig spille!”. Og nu ved vi, at børnene har arbejdet med undervisningsmaterialet – det er godt, for så er der allerede skabt kontakt! De to piger, der genkendte Benita, har spredt rygten om, at DRUMDRUM er landet på deres skole, og snart er vi omringet af en flok nysgerrige børn. “Må vi hjælpe med at bære?”, lyder det fra børnene, og nu er vi pludselig mange til at bære instrumenter ind. Jeg når lige at få et OK fra en lærer, der kigger ind i salen – børnene må gerne hjælpe os ind! Spørgsmålene regner ned over os, mens vi giver vores spontant udnævnte ‘music crew’ lov til at pakke instrumenterne ud. “Hvad kan den der dims?” Vi er nu klar til lydprøve. Kontaktlæreren er kommet med kaffe og frugt, og der er en halv time til, at vi skal spille.²

Som *begivenhed* betragtet er skolekoncerten for længst gået i gang!

¹ DRUMDRUM er ledet af trommeslageren, Benita Haastrup, med Kaare Munkholm på vibrafon og Jens Skou Olsen på bas.

² Feltnote 1 er fra en turné med DRUMDRUM på en Sjællandsk folkeskole, november 2024.

Om at lodde stemninger og spille sammen med skolen

Enhver skole har sin helt egen klang og stemning, og i det øjeblik, vi musikere træder ind ad skolens dør, så er vi med til at sætte stemningen. Stemninger er noget sært noget; vi lodder umærkeligt stemningen samtidig med, at det kan være utrolig svært at blive klar over, hvad det er, der skaber en vis stemning. En skole er ikke mindst et formelt sted med regler, mødetider og bundne opgaver, der skal løses, og for os musikere er det tydeligt, at vi befinder os i en dynamisk, kompleks og mangfoldig livsverden. Børn er også kede af det i skolen, og voksne er også stressede, trætte og uoplagte i skolen.

Som skolekoncertmusikere på skolen er vi nu for en tid en del af skolens liv, og det gælder for os om at være ekstra lydhøre, hvis vi skal kunne lodde de mange og måske også mangetydige stemninger, som skolen lever igennem. Vores koncerts succes kl. 08.45 afhænger af vores evne til at skabe en stemning med pedellen, der finder strøm til os; med musiklæreren, der lige har købt croissanter til os på vej til skole; med børnene, som bare gerne vil være med; og med rengøringsdamen, som lægger sin kost og låser op til toilettet i gymnastiksalen. Vi er i nogle timer denne onsdag morgen personale på skolen, og idet vi stiller vores instrumenter op, skaber vi vores egen lille, sceniske hjemstavn. Herfra kan vi give os selv frirum til at udfolde os i musikken sammen med en gymnastiksal fuld af små og store mennesker.

Musik som social forstærker

Vores liv begynder med en vuggesang, modnes med en bryllupsmarch og slutter i begravelsessang og -musik³. Musik, sang og dans er blandt menneskets ældste sociale forstærkere. Når vi spiller en skolekoncert, så trækker vi på mindst 35.000 års musikalsk praksis. Længe før vi mennesker fandt på skriftsprog og civilisation, så sang, spillede og dansede vi. At kommunikere betyder at forene, deltage i og gøre fælles, og her er netop musik, sang og dans grundlæggende og primære kommunikationsformer⁴. Som kunstart betragtet kan musik noget særligt.

Der er fundet benfløjter i tre forskellige sydtyske grotter, hvor fløjterne bærer spor efter opmåling af fløjten fingerhuller, der blev brugt til at stemme fløjten. Disse fund viser, at mennesker i det tidlige Europa har haft en righoldig musikkultur med stemte fløjter på tværs af bosteder.⁵ Jeg er improviserende jazzkunstner, og jeg har investeret en stor del af min musikalske karriere i at spille og skabe musik sammen med børn. Fundene fra de 35.000 år gamle menneskegrotter i Tyskland bekræfter min forskning: Musik og sang er i stand til at skabe, forstærke og udvikle social sammenhængskraft. Når vi spiller en skolekoncert, så har vi forladt koncerthusenes røde løbere til fordel for midlertidige pop-up-scener lige dér, hvor vores fremtid er i gang med at vokse op på små og store skoler overalt i Danmark – skoler, som har brug for al den sociale sammenhængskraft, de kan få fat på.

Skolens atmosfære er vores fælles ansvar

Skolekoncerten er en sociokulturel begivenhed. Den bæres, udvikles og forandres af musik, mennesker, rum, ting og begivenheder. Hvordan kan vi forstå dette samspil? Vi kan alle tydeligt mærke, om det er rart eller måske utrygt at være dér, hvor vi er. Føler vi os hjemme, eller er vi på udebane? Den tyske filosof, Gernot Böhme, foreslår, at vi bruger atmosfære som begreb for, hvordan det føles at være fx i skolen. Skolens

3 Wang 2015, p. 1.

4 Blacking 1974, p. x.

5 Conard, Malina & Münzel 2009.

“Når vi spiller en skolekoncert, så er vi med til at præge skolens atmosfære. Hvis vi lykkes med det, så oplever vi, at skolens atmosfære forandrer sig og løfter sig.”

atmosfære er summen af alle de mennesker, ting og begivenheder, som skolen opfyldes af hver eneste dag. Her skabes en atmosfære, som enten løfter os op i glæde og forventning eller trækker os ned i utryghed og opgivenhed.

Böhme skriver, at vores helt almindelige dagligdag på denne måde er båret af vores oplevelser, samt at både mennesker, rum, ting og begivenheder har en form for oplevelsesmæssig udstråling, som tilsammen skaber den atmosfære, som vi lever i⁶. Når vi musikere har stillet vores musikinstrumenter og lydudstyr op, så rydder vi op på scenen. Vi fjerner de tomme instrumentkasser, kaffekopperne og gør orden i ledningerne på gulvet. Vi kalder det sceneæstetik! Vi justerer belysning og temperatur i salen, hvis vi kan, og vi placerer måtter og stole i en harmonisk formation omkring scenen. Vi prøver i det hele taget på at gøre salen eller aulaen så harmonisk og rar at være i som mulig. Skolekoncerten handler også i denne forstand om mere end musikken.

Når vi spiller en skolekoncert, så er vi med til at præge skolens atmosfære. Hvis vi lykkes med det, så oplever vi, at skolens atmosfære forandrer sig og løfter sig. Der er intet som glade og inspirerede børn og voksne, der kan mildne atmosfæren og lyse dagen op. Ifølge Gernot Böhme er skolens atmosfære dermed vores fælles ansvar: Hvilke ting omgiver vi os med, og hvilke fortællinger har vi omkring, hvad det er, vi er i gang med? Alt sammen er det oplevelser, der skaber skolens atmosfære. Det har den konsekvens, at skolekoncerten ikke blot er et produkt, som indeholder musik, der underholder børn på en skole. Børn og voksne, gymnastiksalen, instrumenterne, undervisningsmaterialet, rumtemperaturen, belysningen, duften, akustikken og vores forståelse af, hvad en skolekoncert er – alt dette løfter eller tynger skolens atmosfære. Skolekoncerten er ikke ‘inde’ i musikerne, ganske som der ikke er ‘gåen’ inde i vores ben, når vi går⁷. Skolekoncerten er vores fælles skabelse, og det bliver kun en succes, hvis det lykkes os at give den frirum til at være netop det⁸.

Skolekoncertens dannelseskraft

Netop her finder vi skolekoncertens dannelseskraft. Igennem det meste af vores skoledag og vores liv i øvrigt er vi hensat til at være os selv præget, som vi er, af et halvt århundredes radikal individualisering af vores samfund⁹. Det gør skolekoncerten så meget desto vigtigere, idet det er her, at vi sammen kan træne den fælles forløsning af oplevelser og skabelse af musiske atmosfærer. Den danske filosof, Peter Kemp, skriver, at “*skolens formål bør være dannelsen af borgere, der ønsker at leve sammen*” (Kemp 2015). Denne onsdag morgen på en sjællandsk folkeskole øver vi os sammen på netop dette samliv.

6 Böhme 2013, p. 19

7 Elias 1991, p. 114.

8 Se også Olsen 2025.

9 Bauman 2001.

Vi, forstået som os alle, mærker og erkender dybt, at vi har betydning hver især, når vi bidrager til skolekoncerten. At vi igennem vores udstråling skaber en musisk atmosfære, der smeder et fællesskab mellem os. Vi er ikke kun henvist til at leve igennem os selv som spejlende subjekter. Vi oplever måske endda langt dybere og stærkere igennem dette dynamiske fællesskab, når vi oplever at blive til én stemme i fællessangen og ét væsen i den taktfaste applaus efter skolekoncerten i håbet om et ekstranummer!

Gyngende børn og dansende lærere

Den amerikansk-japanske kunstner og forfatter, Makoto Fujimura, skriver, at “*we are human beings before we are human doings*”. Skolens dannelsesopgave kan ikke kun handle om at skabe arbejdskraft, og opgaven er derfor i lige så høj grad – og måske først og fremmest – at nære livsglæden, nysgerrigheden, medfølelsen og modet til at leve et levende liv. Børnene er vores fremtid, og skolen skal hjælpe børnene til at kunne løfte, ikke blot nutidens, men især fremtidens, måske endnu ukendte arbejdsopgaver. Her peger min forskning på wow-oplevelsens¹⁰ transformative kraft som endnu en af skolekoncertens dannelseskræfter. Ligesom vi i vores kultur oplever os selv som selvstændige subjekter det meste af tiden, så er vi hver især oftest også optaget af et mål eller et formål. Den tidsalder, hvor børn kunne bruge hele eftermiddage på *at drive formålsløst rundt uden rigtig at lave noget*, er for længst forbi. Det formålsløse er blevet en sjældenhed, da vores verden efterhånden er båret af elektronik og skærme, der stjæler vores opmærksomhed og lokker os til at gøre noget frem for blot være til. Den tyske filosof, Hartmut Rosa, skriver, at kampen om vores opmærksomhed accelererer voldsomt, hvilket fremmedgør os fra verden¹¹. Vi har som aldrig før brug for at opøve en mere sanselig og åben verdensvendthed, hvor vi kan genfinde glæden ved at være et fællesskab.

At være til skolekoncert vil sige netop dette: At *være sammen* og mærke, hvordan en stor gruppe mennesker finder sammen omkring musikken. Væren er modsat gøren i sin grund formålsløs i sin hengivelse til netop denne væren, og det udgør en aktiv og sensitiv opmærksomhed, som er en forudsætning for at kunne skabe noget sammen. Vi finder først for alvor ud af, hvad vi kan sammen, når vi er i fuld gang med at gøre det sammen. Dét at kunne være en del af noget større, at kunne give slip på sig selv og glemme sig selv udgør en *Wow-oplevelse*, som har transformativ kraft. Vi bliver gennem vores samvær i skolekoncerten til andet og mere, end vi anede, vi kunne blive på egen hånd:

Der er et kvarter til, at vi skal begynde koncerten. Men vi har hele tiden været ude blandt børnene og deres lærere. Vi snakker lidt, leger lidt og viser også, hvad vi kan med for eksempel en af Benitas trommekøller. For enden af køllen er der tyk og blød, hvid filt, som er rar at røre ved. Jeg viser, hvor dejligt, det er, og børnene rækker hænderne i vejret og får lov til at mærke. Vi er godt i gang med at blive gode venner! Jeg ser en lille pige, som sidder helt til højre i salen i skødet hos sin lærer. Hun har en lille dukke i hånden, og pigen er ked af det; hun gemmer sit ansigt i lærerens ærme, da jeg på afstand sætter mig på hug foran dem. Men så taler jeg med dukken i stedet for. Og dukken vil meget gerne mærke, hvor blød filten er. Pigen smugkigger med højre øje ud af lærerens ærme, og jeg kan mærke, at hun er forundret – både over sin dukkes mod og sin egen nysgerrighed. En halv time senere har pigen glemt sig selv og rækker modigt hånden i vejret. Nu vil hun gerne op og spille med os.¹²

10 Bamford 2018, p. 1.

11 Rosa 2013.

12 Feltnote 2 er også fra førnævnte turné.

“Vi har som aldrig før brug for at opøve en mere sanselig og åben verdensvendthed, hvor vi kan genfinde glæden ved at være et fællesskab. At være til skolekoncert vil sige netop dette: At være sammen og mærke, hvordan en stor gruppe mennesker finder sammen omkring musikken.”

“Levende Musik i Skolen levendegør, sammen med skolen og musikerne, skolekoncerten som begivenhedsrum for samværen omkring noget, der er forunderligt, livgivende, fællesskabende – og derfor vigtigt.”

At *være sig selv* kan også være et fængsel, som det kan være svært at slippe ud af. Her er skolekoncerten et eksempel på et levende praksisfællesskab, som løfter små og store mennesker ud af sig selv igennem transformative erfaringer. Det er en gave for såvel den enkelte som for fællesskabet. Jeg står på scenen og spiller på min bas foran børn, der sidder og gynger med til musikken, og jeg kan se, at to lærere begynder at danse sammen nede bagved. Vores fælles atmosfære smitter, og jeg smiler. Gyngende børn og dansende lærere er mennesker, der for en stund har glemt, at livet ellers oftest er noget, der skal overleves igennem koncentreret og målrettet handling. At gynte og danse sammen er en spontan og selvforbyggende væren, der er lykkeligt og udelt forbundet med verden; en forbundethed, som også kan få vores koncentration, målrettethed og handlinger til at klinge og lyse op i en smittende gennemslagskraft.

En dyb længsel

Levende væsener har en dyb længsel efter at være forbundet, idet vi alle kommer fra en udelt forbundethed. Vores individuelle eksistens synes at være en løsrivelse fra fællesskabet ind i den person og den krop, vi er. Vi kan lige pludselig i vores selvstændighed (*stående-for-os-selv-hed*) føle os alene, ensomme og udenfor. “*Må jeg være med?*”, spørger vi så, hvis vi har tilliden og modet til det. Levende Musik i Skolen levendegør, sammen med skolen og musikerne, skolekoncerten som begivenhedsrum for samværen omkring noget, der er forunderligt, livgivende, fællesskabende – og derfor vigtigt.

OM FORFATTEREN

Jens Skou Olsen er docent og ph.d. Han er hovedunderviser på Roskilde Festival Højskoles kulturlideruddannelse og har siden 1997 været ansat på Rytmsk Musikkonservatorium (RMC) i København. Han forsker i transformativ erfaring igennem skabende fællesskaber og har i perioden 1997-2008 været engageret i ledelse og udvikling af RMC. Han er optaget af udvikling af uddannelser omkring kunst, pædagogik og kulturlidelse og sidder i bestyrelsen for ‘Sophia – Tænketaank for pædagogik og dannelse’. Jens har været tilknyttet en række statslige og kommunale institutioner som foredragsholder, filosof, inspirator, performer og moderator og har skrevet og redigeret artikler og bøger om kunst, pædagogik og ledelse. Endelig er Jens hvert år på skolekoncertturné i Danmark, Sverige og Norge.

LITTERATUR

- Anderson, L.** (2006). Analytic Autoethnography. *Journal of Contemporary Ethnography*, 35(4), 373–395.
- Bamford, Anne** (2018). *The WOW Factor – The value of creative education*. London: A New Direction.
- Bauman, Zygmunt** (2001). *The individualized society*. Cambridge: Polity Press.
- Blacking, John** (1974). *How Musical is Man?* Washington: University of Washington Press.
- Böhme, Gernot** (2013). *Atmosphäre – Essays zur Neuen Ästhetik*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Conard, N., Malina, M. & Münzel, S.** (2009). *New flutes document the earliest musical tradition in southwestern Germany*. New York: Nature.
- Elias, Norbert** (1991). *The Society of Individuals*. London: Continuum.
- Kemp, Peter** (2015). *Løgner om dannelse – opgør med halvdannelsen*. København: Gyldendal.
- Olsen, Jens Skou** (2025). *Lad underviseren være kunstner – kunst og undervisning gennem tilegnelse og fremkaldelse*. Vang: Ringedal.
- Rosa, Hartmut** (2013). *Fremmedgørelse og acceleration*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Vygotsky, Lev** (1979). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wang, T.** (2015). A hypothesis on the biological origins and social evolution of music and dance. *Frontiers in Neuroscience*, 9, 30.

Skolekoncerterne er en stor gave til vores børn. At alle elever på hvert klassetrin oplever livekoncerter, er et rigtig vigtigt bidrag til elevernes almindannelse. Én af LMSkoncerternes helt store styrker ser jeg i den store alsidighed hos de mange professionelle musikere, LMS har på deres program. Det er fantastisk for vores børn og unge mennesker.”

Helle Haim, skoleleder på Baggesenskolen

Lyden af nærvær og fællesskab i skolen

Af Christina Lythjohan Andreassen, folkeskolelærer, Baggesenskolen

At dele en særlig oplevelse med livemusikken i centrum sætter spor i børn og unge i skolen. Når musikere trækker deres musik helt ind på skolen i de rammer, som er børnenes hjemmebane, skabes en fælles og unik oplevelse, som bæres med fra skoletiden videre i livet og huskes. Livemusik i skolen udvider børnenes horisont på mange planer.

Det summer af livlige stemmer i Baggesenskolens multihus, og en stor gruppe børn sidder forventningsfulde klar til mødet med de musikere, som om lidt skal give dem en fælles koncertoplevelse fuld af musik og fortælling. Inden koncerten har børnene forberedt sig i deres musiktimer eller i andre fag, som spiller sammen med koncertens temaer og indhold. De har på forhånd mødt musikerne via små videoklip, som nu gør, at de allerede føler, de kender musikerne og deres musik en lille smule.

“Det er sjovt at se musikerne rigtigt og høre musik, jeg ikke har hørt før, sammen med mine venner.”

Kaj, 2. klasse

Alligevel ved børnene også, at det, de nu skal dele med hinanden, er en unik oplevelse, der aldrig kommer igen, for sådan er det med livemusik: Ikke to koncerter er ens – koncerten er lige nu og her – og kan ikke genskabes. Et øjeblik til toner af nærvær og fællesskab!

Et møde med virkeligheden

Når verden udenfor skolens mure kommer på besøg, åbnes børnenes øjne, og alt det, de lærer i skolens fag, sættes i rammer og perspektiv. Hvordan er det fx at arbejde som musiker?

Når musikeren med autenticitet og nærvær står foran børnene, både med sin person og sin musik, så oplever de den ægte vare helt tæt på. Med deres naturlige nysgerrighed kan børnene få indblik i en profession, hvor mennesket lægger store mængder kreativitet, indlevelse, passion og personlighed ind i den musik, der bliver resultatet af indsatsen – og det er en gave til dem, der lytter.

Børnene bliver vidne til musikernes evne til at fordybe sig i det, der optager dem – at gøre sig umage og dermed opleve tilfredsstillelse med det, man bruger sin tid og energi på. Gode egenskaber for alle mennesker at bære med sig i livet.

“Man lytter til musikken på en anden måde, når det er live, og man udvider sin musiksmag.”

Vigga, 5. klasse

Musikkultur og dannelse

Hvor kommer den musikalske dannelse fra, og hvordan bruger vi musik? Heldigvis får langt de fleste gennem livet uforglemmelige oplevelser med livemusik, skabt af både danske og udenlandske kunstnere – oplevelser, der sætter sig i hele kroppen, og som er så sanseligt stærke, at følelsen fra koncerten nemt kan genkaldes lang tid efter, den har fundet sted. Det er dog ikke alle børn, der får sådanne kulturelle erfaringer med sig hjemmefra, og derfor er de fælles koncertoplevelser vigtige at få i skolen i et trygt fællesskab sammen med kammerater og voksne.

Langt de fleste børn og unge lytter dagligt til musik: De kan vælge til og fra på YouTube eller andre musiktjenester og sammensætte playlister bestående af netop de numre, de kan lide at lytte til. De kan springe numre over og lytte igen, men der mangler et nærvær, en kontinuitet og en sammenhæng, som kun opstår, når man fordyber sig i en kunstners musik. Skolekoncerterne styrker denne fordybelse i musik, og samtidig stifter børnene bekendtskab med nye genrer, udtryk og tidsperioder samt voksne med forskellig kulturel baggrund.

Nogle koncerter stiller krav til børnene om at være stille og lyttende, hvilket kan være en svær øvelse for mange. Andre koncerter er fulde af energi, sjov, dans, medskaben og dialog med musikerne, og det er netop variationen og alsidigheden, der er det fantastiske ved skolekoncerterne! Børnene skal fordybe sig med øjne og ører, tage oplevelsen ind med sanserne – og lære, hvad det vil sige at være en god koncertgæst.

Musikfaget i alle skolens fag

En anden enestående og åbenlys kvalitet ved skolekoncerten er det faglige fokus, som skabes i arbejdet med de undervisningsmaterialer, der produceres af LMS til brug både før og efter koncertoplevelsen. Materialerne er ikke kun en understøtning og en gave til musikfaget, hvor arbejdet med skabende musik, genre- og instrumentkendskab samt musikhistorie kan få lov til at folde sig ud. Også fag som fx dansk, engelsk, historie og billedkunst kan bidrage med faglige vinkler på det givne tema. Arbejdet rundt omkring koncerten kan da blive af tværfaglig karakter, og arbejdet med undervisningsmaterialet kan gøres på forskellige niveauer, alt afhængigt af tid til rådighed, lærerressourcer osv.

Når børnene arbejder med alt det, der er rundt om koncerten, bliver det tydeligt for dem, at musikfaget rummer elementer fra alle skolens fag, og at fag dermed kan bruge

hinanden på kryds og tværs: At noder reelt er matematik, at vi arbejder med teksters budskaber, sprog og rytme på fx dansk og engelsk. Hertil kommer, at bevægelse er en vigtig del af læring, at musikken også trækker spor ind i historien og i kunstens verden – og at vi bliver dygtigere til at bruge vores hjerne, når vi arbejder musiksk med krop og hoved!

Modige voksne inspirerer modige børn

At optræde for andre kræver mod, og når musikere giver koncert, viser de deres mod til stor inspiration for vores børn. At optræde kræver grundig forberedelse og at turde stå ved sig selv og det, man gør. Musikerne bliver de bedste forbilleder og rollemodeller for børnene, der derigennem styrkes i troen på sig selv i lignende situationer – ikke bare ved optræden i musikfaget og den formidling, der ligger i dette fag, men også i fag og sammenhænge, hvor de skal turde at være på, fremlægge osv. Samtidig øges børnenes respekt for hinanden, og der sættes fokus på trivslen i fællesskabet.

Den gode historie

På Baggesenskolen er koncerten slut, og børnene klapper begejstret. Nogle af børnene husker fra tidligere erfaringer at råbe “ekstranummer” – og er de heldige, så har musikerne gemt det bedste til nu. Multihuset bliver herefter tømt for glade børn, mens de modigste af børnene bevæger sig frem mod scenen for at snakke med musikerne, stille spørgsmål eller bede om en autograf.

Ude i klasselokalerne fortsætter de ivrige børnestemmer, og hjemme starter det hele forfra, når familien får gengivet de sjove, pudsige og spændende detaljer fra koncerten. Mon ikke børnene om 10 eller 20 år stadig husker oplevelsen, følelsen, stemningen, nærværet fra musikerne og fællesskabet fra koncerten en smule bedre, end hvad de lavede selv samme skoledag på side fem i matematikbogen?

Skolekoncerterne skaber fælles minder og er altid en fantastisk god historie at fortælle til omverdenen!

OM FORFATTEREN

Christina Lythjohan Andreassen er uddannet folkeskolelærer og har været lærer siden 2000, hvoraf de sidste 21 år har været på Baggesenskolen i Korsør. Her underviser hun primært skolens ældste elever i dansk og billedkunst som valgfag og har derudover morgensang og musiktimer sammen med elever i både indskoling og på mellemtrin. Hendes arbejdsliv bærer i høj grad præg af det menneske, hun også er privat, hvor musik, sang, dans/bevægelse og kreativitet fylder i hendes hverdag. Christina har gennem alle årene på Baggesenskolen været skolens LMS-kontaktlærer og har derfor fungeret som facilitator til skolens professionelle koncerter med alt, hvad det indebærer før, under og efter koncerterne.

At se børn som aktive deltagere betyder, at de ikke blot er passive modtagere af æstetiske oplevelser, men medskabere af deres egen forståelse af musikken. Når børn engagerer sig i deres omgivelser, åbnes et rum for nysgerrighed, undren og sanselighed, hvilket støtter deres udvikling og trivsel.”

Når børn blomstrer

Æstetiske processer og trivsel blandt skoleelever i mødet med levende musik.

Af Henriette Blomgren, lektor, VIA University College

Når skoleelever oplever musik og kunst som publikum, bliver de en del af en æstetisk proces, der har stor betydning for deres trivsel. Trivsel forstås ofte som noget, der foregår i individet, men i forskningsprojektet 'Når musikken spiller' har vi undersøgt, hvordan trivsel kan forstås og knyttes til samspil med omgivelserne. Vi ser altså ikke blot trivsel som en indre tilstand, men noget, der bliver til i mødet med verden – socialt, sanseligt og relationelt.

I vores undersøgelse er vi optaget af forholdet mellem æstetiske processer (med skønhed, kunst og sanselig opmærksomhed) og trivsel. Her er vi blandt andet inspireret af forskeren Donna Haraway, som peger på, at mennesket er i relationelt samspil med og sammenviklet med verden. Relationer eksisterer altså ikke blot mellem allerede definerede individer, men opstår og transformeres i mødet mellem mennesker, objekter og omgivelser. I denne optik er trivsel ikke noget, barnet alene besidder, men noget, der opstår i det fælles rum, hvor barnet intra-agerer (sammenvikler sig med og bliver til i mødet) med verden.

At se børn som aktive deltagere betyder, at de ikke blot er passive modtagere af æstetiske oplevelser, men medskabere af deres egen forståelse af musikken. Når børn engagerer sig i deres omgivelser, åbnes et rum for nysgerrighed, undren og sanselighed, hvilket støtter deres udvikling og trivsel.

En professionel skolekoncert med musikere, musik og musikinstrumenter bliver her en aktør i sig selv, som børnene intra-agerer med og skaber mening ud fra. I koncertsituationen opstår et samspil, hvor børnene ikke blot modtager musikken, men også påvirkes af den. Dette samspil skaber en dybere forbindelse med verden.

Skolekoncerter bidrager til børns trivsel ved at tilvejebringe et møde, som bliver æstetisk, når det går ind og virker i barnet og med barnet. Når det sker, bliver det betydningsfuldt – også selvom det kan være et udfordrende møde. At møde en ny musikgenre kan skabe usikkerhed og undren, men trivsel handler ikke kun om glæde – også om at udfordre sig selv. Flourishing-begrebet ser trivsel som en dynamisk proces, hvor vækst opstår gennem engagement og undren. En koncert kan virke overvældende, men at navigere i usikkerheden og vænne sig til det nye kan styrke trivsel over tid.

Metaforen om blomster, der plantes i jord, der først må løsnes, rystes og kultiveres, kan illustrere denne proces. Æstetiske møder kan skabe små 'rystelser' i barnets

oplevelsesverden, men det er netop disse rystelser, der muliggør vækst. På den måde kan koncerter ikke blot være en kilde til glæde, men også en del af en større proces, hvor børn udvikler og danner sig gennem det sensitiv-sanselige, dvs. æstetiske erfaringer.

FLOURISHING – trivsel som blomstring

Begrebet *flourishing* beskriver en proces, hvor børn mødes i deres åbne, undrende og nysgerrige tilgang til verden. Det peger på barndommens evne til at opdage nye forbindelser og opleve verden som rig og vibrerende.

Interviews med eleverne viser det, vi karakteriserer som flourishing, i mødet med musikken. Et vaskebræt, brugt som instrument under en koncert, vakte nysgerrighed hos børn, der undrede sig over, hvordan det kunne bruges til at skabe musik. Dette eksempel på flourishing viser, hvordan vi kobler trivsel til det at skærpe sanserne, vække magien og åbne verden for nye muligheder.

Flourishing handler om, at barnet trives gennem de relationer og materialer, det møder. I skolekoncerter er børnene deltagere i en fælles oplevelse, hvor musik, rum og relationer spiller sammen i et præstationsfrit rum. Flourishing er en dynamisk proces, der opstår i samspil med musikken, musikerne og andre børn. Alle bliver medskabere af oplevelsen, og nye forbindelser dannes – som rødder, der søger næring. Musikken understøtter denne vækst og styrker børns trivsel og engagement.

I et præstationsorienteret miljø tilbyder skolekoncerter et frirum, hvor børn kan opleve uden præstationskrav. Musikerne fordyber sig i musikken, men skal også engagere børnene – og omvendt. Når musikken inviterer dem ind, opstår en fælles oplevelse, der viser værdien af fordybelse og engagement, selv uden ord. Både børn, musikere og musikken er skabende og skabt.

Når vi forstår trivsel som flourishing, handler det om at skabe plads til fordybelse og sansning i skolen – at give børnene mulighed for at undre sig og engagere sig. Skolekoncerter tilbyder et æstetisk rum, hvor den sensitiv-sanselige dimension sættes i spil, og hvor børnene kan opleve noget, der rækker ud over dem selv. Det er ikke en overfladisk påvirkning, men en dybere og betydningsfuld oplevelse, der åbner nye muligheder for, hvordan de kan være og blive til i verden.

VIBRANT MATTERS OG WORLDING

Begrebet *vibrant matter*, udviklet af filosofen Jane Bennett, udfordrer idéen om materialitet som passiv. Materialer påvirker os med deres vibrationer og kraft og former vores oplevelser. I skolekoncerter er musikken en kraft, der vibrerer og skaber resonans mellem kroppe.

Børnenes tegninger af koncerten afspejler denne dynamik. En pige tegner lyden, der roterer i rummet – først som en snestorm, men hun forklarer, at det er lyden, der bevæger sig og skaber forbindelse.

Vi kobler vibrant matter med Donna Haraways begreb *worlding*, der ser verden som noget, vi skaber gennem vores samspil med omgivelserne. Vi formes i relationer og ved at ‘verdne-med-verden’.

I slipstrømmen på Haraway finder vi begrebet at *intra-agere*, som opløser skellet mellem mennesker (det humane) og objekter, ting, dyr (det non-humane). Det eksemplificerer fx lyden som noget grænseløst vibrerende – hvor starter og slutter lyd? Lydbølger bevæger sig gennem rummet, rammer kroppe og objekter, skaber nye resonanser og nye bølgebevægelser.

Skolekoncerter er ikke kun pædagogiske eller æstetiske, men materielle og relationelle oplevelser, der påvirker børn kropsligt og følelsesmæssigt. Gennem vibrant matter og worlding forstår vi, hvordan lyd, materialitet og relationer skaber noget, der rækker ud over den enkelte lytter.

SENSORISKE KONTAKTZONER – at opleve med hele kroppen

Affekt-forsker Kathleen Stewart fremhæver vigtigheden af sensoriske kontaktzoner – rum, hvor sanserne aktiveres og skaber nye erkendelser. Skolekoncerter fungerer som sådanne zoner, hvor musik opleves auditivt, visuelt og kropsligt gennem lyd, bevægelse og vibrationer.

At være i en sensorisk kontaktzone kræver nærvær og sensitiv opmærksomhed. Denne æstetiske oplevelse skaber forbindelser og erkendelser, der ikke altid kan beskrives, men efterlader spor i kroppen og sanserne.

Skolekoncerter kan således forstås som et særligt rum, hvor sanserne forstærkes og forbindelser skabes – et sted, hvor børnene inviteres ind i en oplevelse, der rækker ud over det hverdagslige og åbner for en æstetisk erfaring, som både er kropslig, emotionel og erkendelsesmæssig.

KINSHIP – del af noget større

Kinship (slægtskab) er endnu et begreb, der optager Donna Haraway. Hun bruger kinship til at beskrive nye forbindelser til verden – ikke som et brud med eksisterende relationer, men som en udforskning af slægtskab på tværs af mennesker, objekter og natur. Det understreger vores dybe forbundethed og ansvar for omgivelserne.

I mødet med musikken oplever børnene kinship, når de engagerer sig i musikerne, instrumenterne og koncertens detaljer. Instrumenterne bliver mere end objekter – de vibrerer og ‘taler tilbage’. Børnene udtrykker også kinship gennem tegninger og fortællinger, hvilket viser, at musikken ikke blot er en oplevelse, men en sanselig erindring.

At skabe nye forbindelser kan være udfordrende og indebære usikkerhed. At danne og udvikle sig sker ofte gennem modstand, og skolekoncerter kan være intense oplevelser. Nogle børn finder dem overvældende, men gradvist bliver de fortrolige med formatet, hvilket også er en form for kinship. Musikkens fællesskab får individet til at træde i baggrunden, og i børnenes tegninger er de ofte en del af publikum, dvs. ikke i centrum. Skolekoncerter bliver en zone for denne proces, hvor børnene gennem sanser, oplevelser og refleksioner bliver en del af noget større.

Mødet med musikkens kraft

At tro, at børn kun kan forstå og engagere sig i musik gennem store opsætninger, fantasifulde kostumer og spektakulære sceneshows, undervurderer deres evne til at sanse og opleve. Musikken har sin egen kraft, og børn er i stand til at forholde sig til denne

“At tro, at børn kun kan forstå og engagere sig i musik gennem store opsætninger, fantasifulde kostumer og spektakulære sceneshows, undervurderer deres evne til at sanse og opleve. Musikken har sin egen kraft, og børn er i stand til at forholde sig til denne kraft ...”

kraft, når den får lov at fylde og udtrykke sit særlige sprog og være et formål i sig selv. Det handler ikke om at instruere børnene i, hvordan de skal opleve musikken, men om at give dem mulighed for at møde den på deres egne og musikkens præmisser.

Det særlige ved koncerter for børn er, at oplevelsen er et levende møde mellem børnene, musikken og musikerne. Det er i dette møde, oplevelsen får sin betydning – ikke som en isoleret og individuel sansning, men som en fælles proces, hvor energier, indtryk og reaktioner smelter sammen i en uforudsigelig dynamik. Det er netop denne uforudsigelighed, der skaber en dybere meningsfuld oplevelse.

Noget, der ofte overrasker, er børns intense opmærksomhed på musikerne og deres instrumenter. De interesserer sig for, hvordan musikerne ser ud, hvad de hedder, og hvad de har på. Denne nysgerrighed viser, at børn engagerer sig langt mere detaljeret, end man måske forventer. Et eksempel fra et interview illustrerer dette: En pige var betaget af en musiker – den skjorte han bar og hans instrument – draget i ren beundring af noget, som voksne måske ville overse.

Når børn ser et instrument som en tuba eller et vaskebræt, møder de ofte noget helt nyt – noget, der ikke findes i deres hverdag. Det er et magisk øjeblik, hvor de oplever verden fra en anden vinkel. I en tid, hvor mange børns oplevelser præges af standardiserede og funktionelle rum, risikerer den æstetiske undren og fantasien at gå tabt. Derfor er det vigtigt at skabe rum, hvor børn kan opleve, undre sig og sanse på en mere fri og åben måde.

Børn æstetiske erfaring

Børn erfarer æstetisk, når de er til stede ‘ude ved tingene’ (fx i mødet med kunst eller natur), og når de aktiverer det at ane, fornemme og fordybe og undre sig. Børn undrer sig naturligt, og skolekoncerter aktiverer denne nysgerrighed. Musikken flytter deres opmærksomhed udad, ikke passivt, men gennem en sensitiv åbenhed over for lydene og de sælsomme instrumenter. Dette æstetiske møde skaber nærvær og gavner både udadvendte og mere indadvendte børn.

Æstetik handler ikke kun om at kunne udtrykke sig, men også om at lytte, sanse og være til stede i verden uden at vurdere. Æstetiske erfaringer ægger til videre tænkning og måske afprøvninger. Ikke for at præstere, men for at genopleve og finde tilbage til den stemning og nærvær, man måske oplevede. Det æstetiske behøver ikke altid

“At møde musikken behøver med andre ord ikke at betyde, at børnene skal spille et instrument selv – det kan lige så vel være en proces, hvor de sanser, undrer sig og lader sig rive med af musikkens kraft og dens evne til at skabe følsomhed og refleksion.”

handle om indtryk og udtryk (som i tilfældet med æstetiske læreprocesser). Det handler dybest set om at være opmærksomt til stede og lade sig påvirke.

Æstetiske erfaringer går ind og sætter sig spor i mennesket/barnet. En melodi kan vende tilbage, eller en stemning kan forme, hvordan man ser verden. For børn viser dette sig ofte i legen, hvor de reflekterer og sætter form på oplevelser.

Skoleundervisning fokuserer på faglig progression, mens æstetiske erfaringer har værdi i sig selv. De opstår spontant, men kan også fremmes gennem nærvær og åbenhed over for det, der rækker ud over det åbenlyse. Dette handler altså ikke om at præstere, udøve eller nødvendigvis mestre, men at fornemme, ane og åbne for følsomheden. At ane og fornemme er knyttet til at forstå æstetik som filosofisk funderet, hvilket professor Dorthe Jørgensen har aktualiseret, og undertegnede har anvendt for at forstå æstetiske processer i børns institutionsliv.

Vigtigheden af kunst og kultur i skolen

Skolen giver børn mulighed for at udforske kunst og musik, og skolekoncerter skaber et rum, hvor de kan blomstre gennem opmærksomhed og lytten. Her er fokus på nysgerrighed og refleksion, ikke præstation – børnene bliver medskabere af koncerten og de fortællinger, der opstår.

Når eleverne møder musik og kunst i åbne, friere rammer, uden konstante instruktioner fra voksne, får de plads til at udforske deres egen kreativitet og mærke følsomhed. Dette giver mulighed for *flourishing*, at eleverne kan 'blomstre' i deres egen rytme og udvikle deres fulde potentiale som mennesker gennem selvopdagelse og refleksion.

At præsentere børn for materialer og oplevelser, der vækker undren og inviterer til nysgerrighed, er en essentiel del af denne proces. Materialer i form af instrumenter, farver eller lyd kan være mere end bare objekter – de kan fungere som aktører i sig selv, en form for vibrant matter. Dette begreb fremhæver, hvordan materialer og objekter ikke er passive, men faktisk har en evne til at påvirke os og vække noget i os.

At møde musikken behøver med andre ord ikke at betyde, at børnene skal spille et instrument selv – det kan lige så vel være en proces, hvor de sanser, undrer sig og lader sig rive med af musikkens kraft og dens evne til at skabe følsomhed og refleksion. Når børn interagerer med musikken på denne måde, skaber de en relation til den, som ikke er baseret på præstation, men på udadrettet, sensitiv-sanselig opmærksomhed og samvær. Og så opstår magien!

OM FORFATTEREN

Henriette Blomgren er uddannet folkeskolelærer, cand.pæd. i generel pædagogik og ph.d. i æstetiske processer. Hun arbejder som lektor på VIA University College, Pædagoguddannelsen Aarhus og er tilknyttet VIAs forskningsprogram 'Børns trivsel på tværs'. Omdrejningspunktet i Henriettes undervisning, forskning og publikationer er æstetiske processer, leg, børneperspektiver, børnekultur og kunstpædagogik, og hvordan dette bidrager til det gode børneliv. Hun er medlem af styregruppen bag det nordiske forskningsnetværk 'BLÆK' (Børn, Leg, Æstetik, Kunst). Endelig er Henriette del af forskergruppen i forskningsprojektet 'Når musikken spiller'.

REFERENCER

- Bennet, J.** (2010). *Vibrant Matter. A Political Ecology of Things*. Duke University Press.
- Blomgren, H.** (2023). Følg det røde bånd – når vuggestuebørn gør sig æstetiske erfaringer på 'rejsen'. *DRAMA : Nordisk dramapedagogisk tidsskrift*, 60(3), 1-14. doi.org/10.18261/drama.60.3.1
- Jørgensen, D.** (2023). Hvad er æstetik? *Tidsskrift for æstetik og pædagogik*, 1(1), 1-13. tidsskrift.dk/taep/article/view/135845/180566
- Haraway, D. J.** (2016). *Staying with the trouble. Making Kin in the Chthulucene*. Duke University Press.
- Haraway, D.** (2004). *The Haraway Reader*. Routledge.
- Kristjánsson, K.** (2017). Recent work on flourishing as the aim of education: A critical review. *British Journal of Educational Studies*, (65)1, 87-107. www.jstor.org/stable/10.2307/26769203
- Lomas, T., Pawelski, J. O. & VanderWeele, T. J.** (2024). A flexible map of flourishing: The dynamics and drivers of flourishing, well-being, health, and happiness. *International Journal of Wellbeing*, 13(4), 3665, 1-38. doi.org/10.5502/ijw.v13i4.3665
- Stewart, K.** (2014). Tactile compositions. In P. Harvey, E. C. Casella, G. Evans, H. Knox, C. McLean, E. B. Silva, N. Thoburn, K. Woodward (red.) *Objects & Materials* (119-127). A Routledge Companion.

Det var tydeligt, at koncerterne gjorde en forskel både for klassesammenholdet og for relationen mellem lærere og elever; de blev simpelthen en fælles oplevelse rigere og lod sig sammen bjergtage af musikken, fortællingerne og den kropslige påvirkning, som musikken ofte har.”

Når musikken bliver en gave, man ikke vidste, man manglede

Af Rikke Kamedula Skovsbo, børnekulturkonsulent, Viborg Kommune

I Viborg Kommune blev der i 2021 truffet en central beslutning om, at alle børn på kommunens folkeskoler skal møde levende musik mindst én gang om året – men ikke alle kommunens skoler var synderligt begejstrede. Hvorfor var der modstand? Hvilken rolle kom Kulturskolen til at spille? Og hvordan endte ordningen med at være en gave, man ikke vidste, man manglede. Dette er kommunekontaktens beretning.

Tilblivelsen af Det Fælles Fundament

I december 2021 besluttede et fremsynet B&U-udvalg og Kultur- og fritidsudvalg, at man i Viborg Kommune skulle arbejde for at skabe Danmarks bedste 'Åbne skole'. Efter folkeskolereformen i 2014 blev der fra ministeriel side krævet, at alle folkeskoler skulle åbne sig mod det omkringliggende samfund og samarbejde med både kulturinstitutioner og andre interessenter. Alle skoler blev her forpligtet til at opsøge kulturtilbud til eleverne, og i Viborg betød det, at de to politiske udvalg sammen skabte 'Det Fælles Fundament' – som er de åben-skole-oplevelser, alle folkeskoleelever i Viborg Kommune er fælles om.

Fundamentet arbejder med følgende seks temaer:

- Historie og kulturarv
- Bæredygtighed og naturvidenskab
- Visuel kreativitet
- Erhvervsliv
- Kulturliv
- Foreningsliv

Som børnekulturkonsulent blev det min opgave at arbejde dybdegående med det femte tema, som handler om kulturlivet. Jeg skulle understøtte indsatsen for, at folkeskoleelever stiftede bekendtskab med forskellige kulturgener. Som led i dette arbejde indgik Viborg Kommune et samarbejde med LMS, og det blev centralt bestemt, at alle folkeskoleelever skulle opleve en livekoncert hvert år. Dette resulterede i, at Viborg Kommune lavede en kontrakt med LMS, hvor der på årsbasis skulle afvikles ca. 90 koncerter på kommunens 25 folkeskoler. Dette skulle sikre, at alle ca. 11.000 folkeskoleelever hvert år får en musikalsk oplevelse med levende musik.

Kulturchefen var glad. Skolechefen var glad. Børnekulturkonsulenten var glad.

Men skolerne var ikke alle glade. Indtil 'Det Fælles Fundament' var blevet politisk besluttet, havde skolerne i Viborg Kommune haft selvbestemmelse og eneret over

planlægningen af deres skoleår og af skoleårets indhold. Med 'Det Fælles Fundament' kom der pludselig udefrakommende indblanding, som den enkelte skole skulle forholde sig til, acceptere og tilpasse. LMS-koncerterne blev derfor ikke af alle set som en gave – og heller ikke som en opgradering af skolernes kulturliv.

Fra korslagte arme til higen efter mere

“De havde eleverne i deres hule hånd. Der var mange dejlige tilbagemeldinger fra eleverne: ‘Jeg kunne slet ikke sidde stille, min krop ville bare danse’, ‘Den bedste koncert jeg har oplevet’.” (Koncert med Astro Buddha Agogo, skole i Viborg, december 2024)

Som børnekulturkonsulent og lokal LMS-kommunekontakt blev det således min opgave at få alle koncerterne organiseret og afviklet. Jeg skulle sikre mig, at skolerne vidste, hvornår der kom en koncert, og at de var klædt på til opgaven med at modtage musikerne, afvikle koncerten og ikke mindst forberede børnene på den oplevelse, som de skulle modtage.

Det første år var 'op ad bakke'. Der skulle på hver skole udpeges en LMS-kontaktperson, og det var ikke lige let alle steder. Det var ikke alle skoleledere, der ville udpege en kontaktperson eller afsætte tid til, at personen løste opgaven med koncerterne. Efter et længere uafklaret forløb endte det med, at skolechefen måtte diktere, at der på alle skoler skulle udpeges en kontaktperson.

I det første år brugte en god kollega og jeg rigtig lang tid på at understøtte LMS' koncerter på de forskellige skoler. Det var vigtigt, at kontaktpersonen på skolerne ikke følte sig alene med opgaven – ligesom det var vigtigt for os at få masser af feedback om, hvordan elever og ikke mindst lærere tog imod koncerterne.

Heldigvis havde musikken sin egen magi. For hvem kan sidde surt med armene over kors, når eleverne glade synger med eller med nysgerrige blikke suger toner, viden og kultur til sig?

Jeg oplevede, hvordan lærere, der med tunge skridt kom ind i salen, hvor koncerten skulle være, dansede ud med lette skridt sammen med eleverne og nynnede deres fælles melodi. Det var tydeligt, at koncerterne gjorde en forskel både for classesammenholdet og for relationen mellem lærere og elever; de blev simpelthen en fælles oplevelse rigere og lod sig sammen bjergtage af musikken, fortællingerne og den kropslige påvirkning, som musikken ofte har.

Her fire år efter er oplevelsen heldigvis, at alle de korslagte arme er væk. LMS-kontaktpersoner er velkendte med deres opgaver. Selvfølgelig er der stadig plads til forbedringer hist og her, men i bund og grund er alle skoler glade for LMS-ordningen – og mange siger i dag ja tak til flere koncerter, hvis jeg har nogen i 'overskud'.

Når musikken gør en forskel – og skaber broer

Når jeg som kommunekontakt for LMS har været rundt og opleve koncerterne, har jeg ofte set, hvordan musikken bringer eleverne både glæde og eftertænksomhed.

Musikken fortæller historier om mennesker og kulturer, som er langt væk fra den virkelighed, eleverne kender i deres dagligdag. Gennem musikken åbnes en anderledes

verden for eleverne, og de fornemmer en forbundethed og en forståelse for andre kulturer, som hverken kan findes gennem historieundervisning eller diverse opslag på Google.

Denne forbundethed blev tydelig for mig til en koncert for udskolings elever på en stor byskole i Viborg for et par år siden. Mange af eleverne på denne skole er af anden etnisk herkomst, og dette ses tydeligt i elevbilledet. En del af eleverne kommer fra Syrien og er flygtet op gennem Europa, inden de har fået ophold i Danmark.

På scenen står Channe Nussbaum med sit orkester – hun skal fortolke digte og poesi af Henrik Nordbrandt. Koncerten er intens med klezmerrytmer og Channes melankolske stemme. På et tidspunkt synger Channe sangen 'Vuggevise', som er en vuggevise til et krigsbarn eller et barn på flugt. Der er totalt stille i salen. Alle er ramte – ikke mindst de syriske unge mennesker, som lader tårerne løbe, og som i den grad angiveligt kommer i kontakt med deres inderste følelser. Kammeraterne er stille og eftertænksomme, og mens nogle af eleverne fra Syrien efter koncerten går op til Channe og får en længere snak med hende, er det tydeligt, at også de danske unge er påvirket af oplevelsen. Mens vi går ud, udbryder flere af eleverne: *“Tænk, at Omar virkelig har oplevet det sådan – sådan helt i virkeligheden”* eller *“Jeg har aldrig snakket med ham om, hvordan det var at flygte, men nu forstår jeg det pludselig.”*

Gennem koncertens 45 minutter åbnede der sig en verden for disse unge mennesker, som de på mange måder har gået lige op og ned ad hver dag – men som ingen har italesat. Pludselig fik de via musikken åbnet en dør og bygget en bro, så det nu var legitimt at snakke om kammeraternes oplevelser og deres følelser i den forbindelse.

Jeg har siden snakket med en af lærerne fra skolen, der fortalte, at netop denne koncert satte dybe spor i klassefællesskabet og erkendelsen af, at der var kammerater i klassen, som havde oplevet voldsomme ting – men at musikken havde frigivet muligheden for at snakke om det i fællesskab.

Gaven, som bliver ved med at give

“Hele stemningen med mørklægning og lyskæden på gulvet, fortællingen mellem numrene, variationen i opstillingen og gruppens evne til at få eleverne med på at synge og danse var nærmest magisk.” (Koncert med UNNA, skole i Viborg, november 2024)

“... på mirakuløs vis, så spiller ca. 400 børn sammen med et LMS-orkester – og musikken svinger to dage i træk. Børnene er superkoncentrerede og føler sig som små stjerner, fordi de spiller sammen med professionelle musikere. De ser frugten af at have øvet sig – og de mærker musikkens fællesskab.”

Nu er ordningen med skolekoncerter så godt organiseret og velimplementeret i Viborg Kommune, at jeg ikke tænker, vi kan undvære skolekoncerterne. Skolerne vil i dag helt sikkert blive oprørte, hvis ordningen forsvandt, og børnene i Viborg Kommune vil blive kulturelt fattigere.

Men heldigvis er gaven ikke fuldt pakket op endnu. For inden for de seneste år har vores samarbejde med LMS også fundet vej til vores Kulturskole i Viborg. Vi har gennem de sidste år arbejdet med at integrere et såkaldt Kulturspor på alle folkeskoler. Det betyder, at skolerne skal modtage længerevarende kulturforløb initieret af Kulturskolen – men udført i et partnerfællesskab mellem folkeskole- og kulturskolelærere.

Kulturspor rummer ikke kun forløb i musik, men også i andre kultur-æstetiske fag. Mange af de klasser, som modtager et kultursporsforløb i musik, bliver betegnet som ‘musikklasser’ og modtager undervisning på et specifikt instrument i et helt skoleår. Undervisningen foregår på skolen i almindelig skoletid og er gratis for eleven. Det vil sige, at vi i Viborg Kommune på nuværende tidspunkt har 24 klasser, der spiller klaver, 11 blæserklasser, 12 klasser, der spiller guitar, osv. I alt er der 55 musikklasser.

Disse klasser samles hvert forår til en musikklasse-festival, hvor vi laver et stort ele- vorkester, som spiller sammen med et LMS-orkester. Det er et vanvittigt projekt, og hvert år tænker jeg: Hvordan kan dette på nogen måde komme i mål? Men på mira- kuløs vis så spiller ca. 400 børn sammen med et LMS-orkester – og musikken svinger to dage i træk. Børnene er superkoncentrerede og føler sig som små stjerner, fordi de spiller sammen med professionelle musikere. De ser frugten af at have øvet sig – og de mærker musikens fællesskab.

Samtidig arbejder Kulturskolen Viborg også med Kulturspor i andre æstetiske fag som fx billedkunst. Her har vi i samarbejde med LMS også været med til at afprøve nye formater. Vi har i dette skoleår afprøvet, om man fx kan tegne musik. Kan man med nykomponeret musik skabe billedkunst?

Forløbet blev afsluttet med, at LMS-musikgruppen Njyd, som spiller nykomponeret musik, gav spændende koncert, mens eleverne viste deres kunstværker frem. På den måde blev musikken understøttende til en kunstoplevelse, mens kunstoplevelsen un- derstøttede musikken.

“Samarbejdet med LMS har virkelig pirret ved den musikalske nysgerrighed. Viborg Kommune har udviklet sig fra at være et sted, hvor den levende musik i skolen havde trange kår, til nu at være et sted, hvor skolekoncerterne bliver taget positivt imod, og hvor nye koncertformater bliver fremelsket.”

Samarbejdet med LMS har virkelig pirret ved den musikalske nysgerrighed. Viborg Kommune har udviklet sig fra at være et sted, hvor den levende musik i skolen havde trange kår, til nu at være et sted, hvor skolekoncerterne bliver taget positivt imod, og hvor nye koncertformater bliver fremelsket – vi har bl.a. også et samarbejde med det lokale spillested, Paletten, hvor nogle koncerter afholdes. Samtidig bliver de tværæ- stetiske projekter taget imod med nysgerrighed, og de har bestemt potentialet til at udvikle sig til nye koncertformer og musikforløb.

Musikken er en gave, som Viborg manglede

“En af de stille elever kom bagefter og sagde: ‘Wauw, hvor var det fedt. De var virke- lig gode’.” (Koncert med Sunbörn, skole i Viborg, september 2024)

Børnene i Viborg Kommune har i de sidste fire år virkelig fået en gave. Heldigvis blev de voksne omkring gaven også smittet af entusiasmen, da først ordningen blev løbet i gang – og alle er nu enige om, at LMS-koncerterne er en gave til skolerne i Viborg Kommune.

Det er skønt som kommune-kontakt at vide, at kvaliteten af koncerterne og lærings- materialet er i top, og at jeg som kommunal gatekeeper ikke skal bruge energi på at udvælge koncerterne eller musikerne. Jeg får musik af højeste kvalitet og kan med sindsro sende koncerterne rundt på skolerne.

Jeg kan med glæde konstatere, at musikken lever på skolerne i Viborg Kommune. LMS har været med til at understøtte, at både musikken, som lytte-koncerter lever – men også at musikken, hvor børnene selv er udøvende, lever. Skolerne i Viborg Kommune har opdaget, at musik kan noget helt specielt, når man skal opbygge stærke fællesskaber og kulturel dannelse og forståelse. Den første modstand er blevet vendt til taknemmelighed.

Som børnekulturkonsulent og LMS-kommunekontakt glædes jeg ugentligt over at kunne give børnene disse skønne oplevelser, som gør dem forundrede, som udfordrer dem i forhold til kulturelle møder, og som danner dem som medmennesker.

Den kulturelle dannelse, som børnene får gennem disse musikalske møder, er uvur- derlige, og jeg er så glad for at være med til at give dem en gave, de ikke vidste, de manglede.

OM FORFATTEREN

Rikke Kamedula Skovsbo er børnekulturkonsulent i Viborg Kommune. Hun er uddannet fra Musikvidenskab på Aalborg Universitet og har gennem en årrække arbejdet på kulturskoler bl.a. som musikunderviser. Det er med denne musikfaglige baggrund og med hendes diplom i Kunst- og Kulturledelse, at hun hver dag arbejder for at børn i Viborg Kommune skal møde både den levende musik og andre kunstgenrer i deres hverdag. Som kommunekontakt for LMS har Rikke været med til mange skolekon- certer og lavet evalueringer af disse sammen med lærere og elever. Hun har gennem sit praktiske og strategiske arbejde understøttet at LMS’ virke blomstrer i Viborg Kommune.

Det er her vigtigt også at fremhæve betydningen af den levende musik. Flere elever har fortalt os, at de aldrig har set en kontrabas i virkeligheden eller oplevet et rockband spille live. De lytter meget til musik digitalt, men det at opleve musikken live har en helt særlig værdi for dem – og er desværre ikke alle forundt.”

Skru op for det gode børne- og ungeliv med musik!

Af Mannuela Rauff Hansen, ph.d stud. og Anne Bang-Larsen ph.d,
Center for Grundskoleforskning

Der er ulighed i skolernes musiktilbud i dagens Danmark. Center for Grundskoleforskning bidrager med relevant forskning og understøtter, at alle elever får adgang til musikalske oplevelser og dialogbaseret musikundervisning. Skolekoncerter kan spille en væsentlig rolle i processen, men det kræver kvalificeret opfølgning, hvis det skal munde ud i reel læring.

Hos Center for Grundskoleforskning på Syddansk Universitet arbejder vi med didaktik og skoleudvikling med henblik på at skabe gode børne- og ungeliv i et bæredygtigt perspektiv. En del af den aktuelle forskning knytter sig til fokusområdeguppen 'Musik i skolen', hvor vi er optaget af at give de bedste mulige vilkår for musikfaget, for eleverne og for de lærere og øvrige undervisere, der varetager musikundervisningen.

Musikfaget er komplekst, og vores indsatsområder er derfor brede. For at give musikfaget de bedste vilkår må vi have en helhedsforståelse, der inkluderer både lærernes kompetencer, elevernes oplevelser og den overordnede uddannelsespolitik. Vi interesserer os desuden for, hvad der sker inden for musikfaget lige nu, hvordan det historisk har udviklet sig, og hvordan vi kan inddrage elevernes perspektiver i lyset af de samfundsmæssige forandringer.

Den nyeste forskning viser, at elevperspektivet er særligt vigtigt i udviklingen af musikundervisningen. Elevernes oplevelser og forståelse af musikalske fællesskaber er afgørende for, hvordan vi kan skabe de bedste rammer for musikundervisningen. Vores forskning sammenholder disse perspektiver med lærernes erfaringer. Det er vigtigt at forstå, hvilke indsatser der kan iværksættes, hvordan undervisningen kan faciliteres, og hvilke kriterier der bør gælde for musikundervisning, hvis vi skal kunne tale om, at der rent faktisk skabes musikalske fællesskaber – også set fra elevernes side. Begrebet 'musikalske fællesskaber' bruges ofte normativt og defineres som regel som et rart og mangfoldigt fællesskab, men et fællesskab omkring musik kan også være udfordrende eller konfliktfyldt. Derfor retter forskningsinteresserne sig også mod at belyse elevernes oplevelser og perspektiver.

En af de udfordringer, vi bemærker, er, at musikundervisningen i nogle tilfælde varetages af ikke-uddannede musiklærere, fordi der mangler uddannede undervisere i musik. Mange af disse lærere peger på, at de mangler efteruddannelse – de har ikke den fornødne tid og de didaktiske kompetencer, der skal til for at varetage musikundervisningen i grundskolen. Det er derfor oplagt at undersøge samspillet mellem skolen og forskellige eksterne aktører som fx Levende Musik i Skolen (LMS), den lokale musikskole m.fl. for at se, om man kan gøre noget for at understøtte musikundervisningen.

Skolekoncertens relevans for centrets arbejde

“Vi vil gerne forske med og for praksis, og det kræver et tæt samarbejde med praksisaktører. LMS er en central og spændende aktør i forhold til at skabe møder med musikken og udvikle musikpædagogik og -didaktik.” (Nikolaj Elf, leder, Center for Grundskoleforskning)

De data, vi har indsamlet, tyder på, at skolens samlede musikalske liv har en betydning for elevernes oplevelse af at være i skolen. Vi ser ikke kun på skolekoncerter udefra, men også på de interne koncerter og de muligheder, eleverne har for at deltage i skolens musikalske aktiviteter. Det påvirker deres oplevelse af skoleårets rytme – for eksempel nævner eleverne, at nye elever bliver budt velkommen med sang, og at der er bestemte ritualer, som gentager sig gennem skoleåret. Dette skaber en følelse af at være en del af et (musikalsk) fællesskab.

En væsentlig pointe er opfølgningen på de musikalske oplevelser. Når elever møder noget nyt eller ukendt, er det vigtigt, at det ledsages af en dialog, så de kan relatere til musikken og forstå den i en større sammenhæng. Samarbejdet mellem LMS og lærerne må derfor spille en central rolle, da lærerne kan facilitere en dialog, hvor eleverne kan tale og reflektere i fællesskab over koncertoplevelserne.

Eleverne har behov for at kunne knytte en personlig forbindelse til musikken, for at den bliver en meningsfuld oplevelse. Hvis musikken skal integreres i deres musikalske forståelse, skal den være følelsesmæssigt tilgængelig. Denne tilgængelighed kan skabes blandt andet gennem samtaler, hvor eleverne kan dele deres oplevelser og refleksioner.

Det handler ikke kun om at kende til musikkens historiske kontekst eller dens harmoniske opbygning. Det handler i høj grad også om den følelsesmæssige oplevelse – både før, under og efter koncerterne. Derudover har mange elever ikke adgang til koncertoplevelser uden for skolen, fx på grund af sociale eller økonomiske forhold. Derfor er det afgørende, at skolen tilbyder musikalske oplevelser, der giver alle elever en fælles referenceramme.

Ulighed på skoler

Der er imidlertid en væsentlig ulighed mellem skolerne. Nogle skoler har uddannede musiklærere og stærke musikalske miljøer med samarbejder med kulturskoler og

“... mange elever har ikke adgang til koncertoplevelser uden for skolen, fx på grund af sociale eller økonomiske forhold. Derfor er det afgørende, at skolen tilbyder musikalske oplevelser, der giver alle elever en fælles referenceramme.”

“Der er imidlertid en væsentlig ulighed mellem skolerne. Nogle skoler har uddannede musiklærere og stærke musikalske miljøer med samarbejder med kulturskoler og aktører som LMS. Andre skoler har ikke uddannede musiklærere eller etablerede samarbejder, hvilket skaber ulige muligheder for eleverne.”

aktører som LMS. Andre skoler har ikke uddannede musiklærere eller etablerede samarbejder, hvilket skaber ulige muligheder for eleverne. Derfor er det vigtigt at arbejde for, at alle børn i folkeskolen får lige adgang til musikalske aktiviteter og oplevelser.

Qvortrup og Lykkegaards forskning i unges trivsel peger netop på, at trivsel rummer både en faglig, en social og en emotionel dimension. Vi mener, skolekoncerter kan bidrage til alle tre områder, hvis de indgår i en meningsfuld sammenhæng. LMS har en særlig mulighed for at skabe et rum, hvor disse former for trivsel understøtter hinanden – men det kræver, at der skabes gode rammer for oplevelsen. Et nært samarbejde mellem LMS, skole, lærer og elev er derfor af afgørende betydning.

Musikfagets aktuelle udfordringer

Vores forskning viser, at der er behov for en undervisning baseret på dialog mellem elever og lærere samt eleverne imellem. Det vil sige, at læreren skaber en dialog i undervisningen, hvor eleverne også bidrager til indholdet. Eleverne efterspørger fx, at de i højere grad har indflydelse på, hvilket musikalsk repertoire de møder, udøver, lytter til mv. i skolen. Undervisningen skal ikke bare være envejskommunikation, hvor læreren har et fast program, og eleverne blot skal lytte, men i stedet en undervisningsform, der er dialogbaseret.

Det betyder dog ikke, at læreren ikke skal kunne sætte rammer. Læreren sætter rammerne og skaber tydelighed, men den dialogbaserede tilgang er afgørende. Derudover er det vigtigt, at elevernes musikalske præferencer og det musikalske landskab, de oplever uden for skolen, også er repræsenteret i undervisningen. På den måde kan eleverne forbinde det, de oplever i skolen, med deres liv uden for skolen.

Der skal skabes en bro mellem elevernes musikalske oplevelser uden for skolen og det, de møder i skolen. Når eleverne får plads til også at dele deres personlige oplevelser, bliver musikundervisningen nærværende og følelsesmæssigt tilgængelig. Når noget føles nærværende, skaber det øget lyst til deltagelse. Derfor er det vigtigt at lytte til eleverne og forstå, hvordan de gerne vil opleve sig selv i det musikalske rum i skolen.

På nogle skoler tilbydes musik som valgfag i 7., 8. og 9. klasse, men det er langt fra alle elever, der vælger det. Vi må derfor undersøge, hvorfor nogle fravælger faget, og

hvad der motiverer dem, der vælger det til. Mange elever arbejder med elektronisk musik og musikproduktion i deres fritid – hvordan kan vi integrere denne interesse i undervisningen?

Bidrag til skolens musikalske liv

LMS bidrager til skolens musikalske liv og skaber dels forbindelse til det samfund, som eleverne er en del af, dels indsigt i forskellige kulturers musikalske udtryk. Skolekoncerter giver eleverne mulighed for at opleve noget, de måske ikke selv ville opsøge. Det skaber både genkendelse og nye perspektiver, hvilket er vigtigt for elevernes samfundsforståelse. LMS har derfor en særlig rolle i at præsentere en bred vifte af musikere og musikalske udtryk, som skolerne ellers ikke ville have adgang til.

Musikundervisningen skal give eleverne indsigt i både dansk og international musik. Skolens værdier bygger på lighed, demokrati og åndsfrihed, og her spiller mangfoldighed en central rolle. LMS kan understøtte dette ved at præsentere eleverne for forskellige musikalske udtryk.

Som tidligere nævnt er det væsentligt, at der faciliteres en dialog omkring koncerterne med eleverne, så man understøtter oplevelsen og det læringspotentiale, der er i koncertoplevelsen. Har skolen/klassen ikke en musiklærer, kan en anden faglærer træde til. Det er vigtigt, at eleverne får mulighed for at reflektere over deres oplevelser, dele deres indtryk og lære af hinanden.

Dialogen skaber ikke kun forståelse for musikken, men også for hinandens oplevelser. Eleverne lærer at se musik fra forskellige perspektiver, hvilket åbner nye vinduer til forståelse.

Håbet og drømmen lever!

Der er i allerhøjeste grad håb for musikfaget og for, at musikken fremadrettet vil spille en vigtig rolle i det gode børne- og ungeliv. Der er en tydelig musikgejst at spore rundt om på skolerne, selvom der mangler musiklærere – og der er også en stærk interesse fra elevernes side; de ønsker musikundervisning og musik i dagligdagen generelt.

Samtidig er der en række samfundsmæssige strømninger, der er i gang – fx i form af en stigende forståelse af, at det er vigtigt at synge sammen. Det ser vi blandt andet i den politiske dagsorden – vores kulturminister fremhæver det endda direkte. Der sker en bevægelse i vores fælles forståelse af, hvad der er værdifuldt for et samfund og et fællesskab.

Ligeledes er de unge blevet rigtig dygtige til aktivt at interessere sig for og bruge musik. Der er ofte et fokus på, at vi skal væk fra skærmen, men her bruger de faktisk deres telefoner og computere konstruktivt til at producere og dele musik. De har en helt anden adgang til musik end tidligere generationer. Inden streamingtjenesternes indtog, måtte man spare en måneds lommepenge sammen for at købe en CD – i dag har børn og unge adgang til al musik hele tiden. De deler musikken med hinanden og taler om den.

Hos Center for Grundskoleforskning finder vi det positivt og værd at fremhæve, at de unge er så engagerede i musik. Det er her vigtigt også at fremhæve betydningen af den

“... trivsel rummer både en faglig, en social og en emotionel dimension. Vi mener, skolekoncerter kan bidrage til alle tre områder, hvis de indgår i en meningsfuld sammenhæng. LMS har en særlig mulighed for at skabe et rum, hvor disse former for trivsel understøtter hinanden – men det kræver, at der skabes gode rammer for oplevelsen. Et nært samarbejde mellem LMS, skole, lærer og elev er derfor af afgørende betydning.”

levende musik. Flere elever har fortalt os, at de fx aldrig har set en kontrabas i virkeligheden eller oplevet et rockband spille live. De lytter meget til musik digitalt, men det at opleve musikken live har en helt særlig værdi for dem – og er desværre ikke alle forundt.

Center for Grundskoleforskning ønsker at skabe knudepunkter for dialog på tværs af aktører til gavn for eleverne i grundskolen. Vi opfordrer hermed kommunerne til at kontakte os, hvis de ønsker at igangsætte projekter i samarbejde med os og fx Levende Musik i Skolen. Vi er altid åbne for at afsøge samarbejdsmuligheder i forhold til forskningsprojekter.

Kommunerne bør sikre, dels at skolekoncerterne bliver tilgængelige for alle børn i den danske grundskole, så vi kan mindske uligheden på dette område, dels at lærerne er klædt på til at følge op på oplevelserne didaktisk. Koncerten skal ikke stå alene – elevernes musikalske oplevelser skal bearbejdes og integreres i undervisningen for at få en reel læringsmæssig og trivselsmæssig effekt.

Ideelt set burde hver elev opleve mindst to skolekoncerter om året. I samme kategori finder vi drømmescenariet, hvor der altid er en pædagog tilknyttet klasserne på primært mellemtrinnet i musikfaget. Det ville give musiklæreren overskud til at lægge mere vægt på det didaktiske.

Men lad os begynde med skolekoncerter til alle!

OM FORFATTEREN

Mannuela Rauff Hansen er klassisk sanger og cand.mag. i filosofi med speciale i musikfilosofi. Pt. er hun ph.d.-studerende ved UCN og AU, hvor hun undersøger musikalske fællesskaber i folkeskolen. Hun er medleder af 'Fokusområdet for musik i skolen' ved Center for Grundskoleforskning på SDU og er engageret i udviklingen af musikundervisning i et mangfoldigt undervisningsfelt. Hendes forskningsinteresser kredser om musikalsk deltagelse og fællesskaber.

OM FORFATTEREN

Anne Bang-Larsen, ph.d. og chefkonsulent ved efter- og videreuddannelsen ved Center for Gymnasie- og Erhvervsuddannelsesforskning på SDU. Anne er desuden fokusområdeleder af 'Fokusområdet for musik i skolen' ved Center for Grundskoleforskning og medudvikler af 'Pædagogikum for musikskolelærere'. Hendes interesser indenfor det musikdidaktiske felt retter sig mod kompetenceudvikling af lærere, som varetager undervisning i et meget diversitært felt.

OM CENTER FOR GRUNDSKOLEFORSKNING

Førende dansk center for grundskoleforskning, der arbejder lokalt, nationalt og internationalt.

Centret forsker om, med og for grundskolen. Gennem et praksisrettet fokus på didaktik og skoleudvikling stræbes efter at fremme det gode børne- og ungeliv i et bæredygtighedsperspektiv.

Der forskes på 14 forskellige fokusområder, heriblandt 'Musik i skolen'.

Center for Grundskoleforskning er et partnerskab mellem Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet på SDU, Det Humanistiske Fakultet på SDU, Professionshøjskolen Absalon, Professionshøjskolen UC SYD, UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole, Professionshøjskolen UCN.

Læs mere: www.sdu.dk/forskning/center-for-grundskoleforskning

Mannuela Emelia Rauff Hansen og Anne Bang-Larsen er ledere af Center for Grundskoleforskningens fokusområde 'Musik i Skolen'.

LITTERATUR

Hansen, M. (2024). Gode musikalske fællesskaber i folkeskolen fra et elevperspektiv. *Unge Pædagoger*, 1, 100-108.

Hansen, M. & Chemi, T. (2025, under udgivelse). *Multidisciplinary Perspectives on Arts and Arts Integrated Learning for Middle Level Education* (kapitel: Music Teachers' Beliefs About Multicultural Music Education). London: Routledge.

Hansen, M. (2025 under udarbejdelse). Musikalske fællesskaber i folkeskolen, Ph.d.

Hansen, M. (2025, under udgivelse). *Åndfrihed og musikfagets potentialer*. Ceptrastriden.

Lykkegaard, Eva og Qvortrup, Ane. (2024). TrivselsLUP 2024, Center for Gymnasie- og Erhvervsuddannelsesforskning.

Fra et kommunalt perspektiv kan mødet med den professionelle kunst åbne verdener og tænde gnister i talenter. Men mødet kan også være en kvalificeret anledning til at involvere unge før, under og efter i nye fællesskaber, der skaber engagement og deltagelse bredere set.”

Når børn skaber kulturen

Af Vicki Lindstrøm Frederiksen, børnekulturkonsulent og Sisse Østergaard Ravnholdt, chefkonsulent, Holbæk Kommune

Kultur er ikke bare et møde, en oplevelse eller underholdning – det er dannelse. Når musikken spiller, er det ikke ‘kun’ koncerten, der tæller. Det handler om det fællesskab, den kultur, det sprog og de værdifulde oplevelser, som elever, lærere og kunstnere skaber sammen. KulturCrew giver børnene en unik mulighed for at tage del i kulturen omkring dem – og det er netop denne proces, der er hjertet i det, vi gør i Holbæk Kommune. Men hvorfor gør vi det, hvordan fungerer det i praksis, og hvilken betydning har det?

Varige spor – KulturCrew som elevinddragelse

I Holbæk Kommune tror vi på, at kultur ikke kun skal være noget, man oplever, men også noget man er med til at muliggøre, forme og skabe. Derfor arbejder vi aktivt med KulturCrew, et initiativ, hvor eleverne får kompetencer til og ansvar for at planlægge og afvikle kulturelle arrangementer – fra skolekoncerter til teaterforestillinger og større kommunale events. KulturCrew som projekt er startet af Levende Musik i Skolen (LMS) i samarbejde med Teatercentrum efter norsk forbillede.

Gennem KulturCrew udvikler eleverne værdifulde kompetencer, der rækker langt ud over skolegangen. De får praktisk erfaring med planlægning, formidling, samarbejde og ansvar – færdigheder, de kan anvende i mange aspekter af livet. Samtidig får de et unikt indblik i kulturlivet og forskellige kunstneriske udtryk, der kan være med til at tænde en gnist og give dem lyst til at involvere og engagere sig i kulturen på mange forskellige måder.

Ved at inddrage eleverne direkte i kulturelle aktiviteter, får de en stemme og et ansvar, der styrker deres engagement. Det skaber varige spor og værdi ikke blot for dem som individer, men også for skolekulturen, kulturlivet og samfundet bredere set.

Fællesskaber – KulturCrew i praksis

For at styrke skolernes faglige engagement i arbejdet med KulturCrew og skabe en systematik har vi udarbejdet et KulturCrew-årshjul, hvor både kommunale og nationale kulturaktører bidrager til kompetenceudviklingen og fællesskaberne i vores crews.

Årshjulet indeholder blandt andet en række fælles KulturCrew-dage, hvor eleverne mødes på tværs af skolerne og har fælles kulturelle oplevelser, fx en koncertoplevelse. Dernæst deltager de i en eller to workshops med fokus på KulturCrew-opgaver. Her

får de hands on-erfaring med, hvad det konkret betyder at organisere, formidle og afvikle kulturelle begivenheder.

De lærer bl.a. om:

- **Værtsrollen:** At tage imod gæster, præsentere, facilitere talks og skabe en god oplevelse for alle deltagere.
- **PR-opgaven:** Hvordan de markedsfører og formidler kulturelle begivenheder fx via plakater, sociale medier, artikler eller anmeldelser.
- **Opsætning og afvikling:** Lys- og lydteknik, sikker håndtering af udstyr og gæstmodtagelse.

Disse fælles dage bidrager til at give de unge en række kompetencer, så de føler sig bedst muligt klædt på til opgaven som KulturCrew. Samtidig styrker det deres oplevelse af at være en del af noget større, og der dannes venskaber og fællesskaber på tværs af skolerne. Med årshjulet forsøger vi også at synliggøre de lokale kunstneriske miljøer for de unge samtidig med, at vi styrker det tværfaglige samarbejde mellem lokale kulturaktører, lærere og pædagoger.

Elevinddragelse skaber værdi i skolen

“Jeg har fundet ud af, at min stemme har betydning, at jeg kan være med til at bestemme noget på min skole.” (Elev i KulturCrew)

Årshjulet for KulturCrew består også af aktiviteter, der giver de unge medindflydelse på kulturelle arrangementer i kommunen og på egen skole. De bliver aktivt involveret og får indflydelse på indkøb og prioritering af forestillinger og koncerter, der skal præsenteres på skolerne. I forhold til skolekoncerter skal eleverne tage højde for flere faktorer: De skal eksempelvis forholde sig til repræsentation i musikgenrer og tage hensyn til, hvilke skolekoncerter der blev afholdt på skolen året før. Eleverne diskuterer koncerterne og bliver enige om en 1., 2. og 3. prioritering for henholdsvis indskoling, mellemtrin og udskoling. Denne proces faciliteres af den KulturCrew-ansvarlige lærer eller pædagog på skolen og bidrager til at styrke elevernes viden om musik samt sprogbrug og evne til at argumentere.

Den kommunale fordeling af skolekoncerter tager efterfølgende udgangspunkt i KulturCrews ønsker. Det skaber større ejerskab, når KulturCrew oplever, at deres koncertønsker rent faktisk også kommer på deres skole. De får dermed en reel oplevelse af at være kulturarrangører for deres kammerater, hvilket gør dem i stand til bedre at præsentere koncerten og skabe begejstring frem mod afvikling.

Vært for LMS Festival 2023

I 2023 var Holbæk Kommune vært for LMS Festival. Udover at skabe en fantastisk festival ønskede Holbæk Kommune at anvende festivalen som en kvalificeret anledning til at styrke tværgående samarbejder gennem et før-under-efter-blik.

Værtskabet var baseret på tre lokale formål:

- *Medskabelse* – børn som medskabere
- *Adgang* – børns møder med musik og musikalske fællesskaber
- *Brobygning* – tværgående samarbejder

Derudover har vi i Holbæk Kommune etableret et ungt-teaterudvalg og et ungt-musikudvalg, der deltager i den årlige Børneteaterfestival, KLAP, samt LMS Festival eller Showcase. Begge udvalg består af ca. 10 elever fra skolernes KulturCrews, der er med til at udvælge og indkøbe teaterforestillinger og koncerter til kommunen. Denne direkte inddragelse i udvælgelsen af de kunstneriske møder giver eleverne reel medbestemmelse og ansvar.

I arbejdet frem mod festivalen blev der igangsat en lang række lokale initiativer, som skulle sikre de langsigtede spor derefter. Det omhandlede bl.a. indsatser med fokus på brobygning mellem skoler, musikskole og skolekoncerter, kompetenceudvikling, musik på uformelle dagsordener, målrettet brug af undervisningsmaterialer før koncerterne og styrkelse af involvering af børn og unge gennem skolernes kulturcrew på alle skoler.

Dannelse og fællesskab – derfor er det vigtigt

Når KulturCrew deltager aktivt i at planlægge og afvikle kulturelle begivenheder, hvad enten det er på deres egen skole eller i kommunen, får de ejerskab og ansvar. Lærerne oplever, at det styrker deres sociale kompetencer, selvtillid og samarbejdsevner.

Gennem KulturCrew lærer eleverne, hvordan de tager ansvar, tager ordet og tager del i et fællesskab. Det er ikke kun kulturoplevelsen, der er vigtig, men den måde, hvorpå børnene skaber noget sammen, lærer af hinanden og udvikler sig som mennesker. KulturCrew bliver en vigtig del af skolekulturen og skolernes opgave med dannelse, hvor børnene ikke blot er publikum, men medskabere.

KulturCrew er for alle, også de der vil arbejde bagom kulissen med teknik, planlægning, kommunikation eller måske bare søger et fællesskab. Det bærende element i KulturCrew er netop fællesskabet – og det er ofte også det, der i starten tiltrækker eleverne. Når de så først oplever sig som en del af det, så åbner kulturen sig, og de opdager nye sider af sig selv og deres muligheder. Og ja, nogle er bare med for fællesskabet i sig selv og for at gå i skole på en anden måde. Som en KulturCrew-elev udtrykte det: *“Jeg er med, hvis der er kage!”*. Og det er også en helt legitim bevæggrund, der senere kan åbne for andre horisonter.

“Og uden mødet med det, der begejstrer, det der undrer, eller det, der irriterer os; uden mødet med det unyttige og det uventede i kunsten og i dette tilfælde den professionelle musik ville vi slet ikke have muligheden for at “bruge” de mange muligheder, som de møder åbner både i forhold til at sikre forankringen før, oplevelsen under og sporene efter.”

Kultur er dermed ikke bare et møde, en oplevelse eller underholdning – det er dannelse. Når musikken spiller, er det ikke ‘kun’ koncerten, der tæller. Det handler om det fællesskab, den kultur, det sprog og de værdifulde oplevelser, som elever, lærere og kunstnere skaber sammen. KulturCrew giver børnene en unik mulighed for at tage del i kulturen omkring dem – og det er netop denne proces, der er hjertet i det, vi gør i Holbæk Kommune.

Ungeinddragelse skaber værdi i kommunen

Hvis vi ikke blot ønsker at skabe små forandringer og crews på de enkelte skoler, men tager den kulturelle dannelse, ungeinddragelsen og medskabelsen seriøst – og hvis vi samtidig ønsker at forankre de værdier i vores måde at arbejde med kultur i vores kommune, så kræver det et langsigtet og strategisk blik. Det kræver en villighed til at organisere os omkring den unge målgruppe, og det kræver helt grundlæggende en udvidet forståelse for forskellige, men ligeværdige måder at anskue kunstens, og i dette tilfælde skolekoncertens, værdi.

Fra et kommunalt perspektiv kan mødet med den professionelle kunst åbne verdener og tænde gnister i talenter. Men mødet kan også være en kvalificeret anledning til at involvere unge før, under og efter i nye fællesskaber, der skaber engagement og deltagelse bredere set.

I denne optik får arbejdet med KulturCrew en anden værdi end den, der skabes i selve oplevelsen under skolekoncerterne. Her arbejdes med ungefællesskaber, som ikke nødvendigvis udfolder sig på scener eller med instrumenter. Nogle unge ønsker måske at arbejde bag om scenerne, med formidling, rammer og platforme, eller måske er de bare drevet af lysten til at være deltagende eller af nysgerrigheden på nye interesser. Hvis vi er bevidste om denne værdiskabelse, der kan finde sted rundt om de kunstneriske møder, og hvis vi tør at tale om forskellige forståelser af kunstens værdi, så har KulturCrew og skolekoncerterne potentialer, der rækker langt ud over scenekanterne og langt ind i kommunens kerneopgave – at sikre de bedst mulige rammer for mangfoldighed, trivsel, stærke fællesskaber og inkluderende miljøer.

I denne optik ‘bruger’ vi skolekoncerterne strategisk, hvilket altid er et risikabelt statement. For reducerer vi så ikke blot kunsten til et middel, spændes den ikke bare for en vogn, djøfficerer den ikke, og negligerer vi hermed ikke dens værdi i egen ret? Nej, det mener vi ikke – tværtimod! Kultur og kunst af høj kvalitet er også kunst og kultur der virker mod andre formål. Og uden mødet med det, der begejstrer, det, der undrer, eller det, der irriterer os; uden mødet med det unyttige og det uventede i kunsten og i dette tilfælde den professionelle musik, ville vi slet ikke have muligheden for at ‘bruge’ de mange muligheder, som de møder åbner både i forhold til at sikre forankringen før, oplevelsen under og sporene efter.

Det strategiske arbejde med ungeinddragelse på kulturområdet nødvendiggør en bredere dialog og forståelse for ligeværdighed mellem det kunstneriske møde (skolekoncerten) og kulturen omkring det. Når vi skal tale om værdien af skolekoncerterne og arbejdet med KulturCrews, så skal vi også tale om det bredere samfundsmæssige dannelsesperspektiv og den kommunale opgave, der er knyttet hertil med at skabe et levende, mangfoldigt og inkluderende kulturliv, der betyder mere for flere. De perspektiver er helt centrale for, hvorfor det giver mening for kommuner

og skoler at arbejde med skolekoncerterne og kulturcrews, da opgaven simpelthen bliver større.

Ungeinddragelse som politisk ambition

I efteråret 2024 godkendte kommunalbestyrelsen i Holbæk Kommune en ny kultur- og fritidspolitik. Heri fremhæves den politiske ambition ‘Det begynder med børn og unge’: Alle børn har ret til at være en del af kulturelle fællesskaber, hvor de oplever at deres deltagelse gør en forskel. I den ambition ligger et politisk ønske om ikke blot at sikre mødet med kulturen og kunstformerne, men i lige så høj grad sikre involvering af børn og unge i mulighederne rundt om de møder bl.a. gennem en videreudvikling af skolernes KulturCrew. Den politiske ambition om ungeinvolvering har udviklet sig på baggrund af flere års målrettet arbejde med unge som medskabere og understøttelse af kreative ungefællesskaber.

Så skal børn og unge være med til at skabe kulturen? Ja, selvfølgelig skal de det, for det skaber værdi på alle planer. Men ambitionen stiller krav til den måde, vi samarbejder på, taler om værdi og til en accept af, at det ikke er nok at sikre mødet med den professionelle musik – vi skal også sikre mulighederne for at unge kan engagere sig, forholde sig, tale om og deltage rundt om de møder. Det styrker den enkeltes dannelse, det styrker kulturen på skolerne, og det skaber udvikling, engagement og fællesskaber i samfundet.

OM FORFATTEREN

Vicki Lindstrøm Frederiksen er børnekulturkonsulent i Holbæk Kommune og arbejder med at styrke børns møde med kunst og kultur. Hun har ansvaret for ‘Åben Skole’, hvor hun arbejder på at skabe stærke partnerskaber mellem kulturaktører, skoler og dagtilbud. Hendes arbejde omhandler bl.a. at udvikle og understøtte eksterne læringsmiljøer, der sikrer, at alle børn får mulighed for både at møde og skabe kunst og kultur. Vickis opgaver omfatter bl.a. rollen som LMS-kommunekontaktperson og faciliteringen af et kulturnetværk på tværs af skolerne i kommunen. Derudover har hun det kommunale ansvar for KulturCrew, hvilket indebærer at engagere og inddrage børn og unge som kulturskabere og ambassadører for kulturlivet.

OM FORFATTEREN

Sisse Østergaard Ravnholt er chefkonsulent på kulturområdet med fokus på udvikling og realisering af større strategiske og tværgående kulturindsatser. Hun er optaget af det professionelle arbejde mod fælles formål og forståelser samt læringsprocesser for, med og af institutioner, aktører og borgere. Hendes faglige ambition er at sætte indsatser ind i en udviklende sammenhæng med et før-under-efter-perspektiv, hvor der bygges videre på de gode erfaringer og læres af de mindre gode. Sisse er dertil særligt optaget af, hvordan Holbæk Kommune ikke blot sikrer, at borgere i alle aldre møder kunsten og kulturen, men også hvordan de på mange forskellige måder kan engagere sig og inviteres ind uanset forudsætninger eller forudgående kendskab.

Forskere og skolelærere har ikke mange redskaber til opfølgning på æstetiske elevoplevelser, og vores undersøgelse kan således også give et fokus på lærernes redskaber til at hjælpe eleverne både før og efter skolekoncerter, hvilket kan øge værdien af dem yderligere.”

Selvforglemmende og involverende fællesskabsoplevelser

Når mixede metoder til æstetiske oplevelser møder elever til koncert

Af Heidi Philipsen, lektor, Syddansk Universitet

At forske i og forstå oplevelser af elevers møde med professionelle skolekoncerter er ikke en simpel opgave. Det kræver flere forskellige tilgange til data og anvendelse af kreative forskningsmetoder. I forskningsprojektet, 'Når musikken spiller', har vi desuden haft særligt fokus på vigtigheden af 'oplæg' og 'nedlæg' til koncerten, for hvordan får man oplevelsen til at udfolde og forankre sig, og hvad kan lærerne gøre?

Vi ved alt for lidt om, hvad elever får ud af professionelle skolekoncerter, og hvilke værdier koncerterne kan skabe. For hvordan kan man overhovedet 'måle' elevers koncertoplevelser? Forskere og skolelærere har ikke mange redskaber til den type undersøgelser, og derfor er det artiklens intention at bidrage med metodeindsigter. I undersøgelsen bag artiklen har vi været et forskerteam på fire forskere, der i to år undersøgte Levende Musik i Skolens (LMS) skolekoncerter. Det gjorde vi ud fra forskellige fagvinkler fra dannelse til læring og trivsel. I denne artikel udfordrer og diskuterer jeg undervejs de metoder, som både vi (forskerteamet) og LMS har anvendt til at indkredse LMS' effekter. For selv at have en kerne at vurdere metoderne ud fra, har jeg yderligere fokuseret på brugen af LMS' undervisningsmateriale (UV-materiale).

Fokusområdet er altså: Hvordan kan man undersøge professionelle skolekoncerter på en værdifuld måde gennem relevante metoder og med fokus på UV-materiale? Min undersøgelse handler om, hvad vi i teamet har lært rent metodemæssigt ved at udforske LMS' ordning. Desuden medtænkes også, hvilke oplevelser og værdier professionelle skolekoncerter kan give elever, og hvordan UV-materialet påvirker dem.

Metodemix som tilgang

I forskningsprojektet har vi været fire forskere, Henriette Blomgren, Mikkel Snorre Boysen, Thomas Thorsen og undertegnede, i samarbejde med LMS. I efteråret 2023 aflagde vi feltbesøg på en række danske grundskoler, og de data vi efterfølgende lagde til grund for vores forskning er: 1) Skoleevalueringer¹ fra LMS (2013-24), 2) observationer af forberedelse med UV-materiale (UV-forløb) og koncerter på tre udvalgte skoler og 3) interviews med elever og lærere knyttet til disse forløb samt tegninger fra eleverne.

¹ Evalueringer foretaget af lærere på baggrund af LMS' skolekoncerter.

Vores undersøgelse mixer altså kvantitative og kvalitative metoder med mest vægt på det sidste. At undersøgelsen er baseret på en såkaldt ‘metodetriangulering’ betyder, at vi anvendte flere forskellige metoder til at indsamle data og udvikle dybere forståelser af elevernes oplevelser. Vi har dermed samlet mange forskellige data og efterfølgende analyseret en del af dem sammen. Fordelen ved at være et team er, at vi har kunnet dække en bred elevgruppe, og at vi har sammenlignet og vendt analyser af data med hinanden. Vi har suppleret analyserne ved at se på LMS’ egne data (skoleevalueringer), men ulempen er, at datamaterialet er stort og derfor tidskrævende at analysere. Man kan dog sagtens som lærer selv arbejde med mindre undersøgelser af elevers koncertoplevelser og inddrage dem aktivt i det.

Jeg involverede i undersøgelsen både det, jeg kalder for hhv. ‘oplæg’ og ‘nedlæg’ til koncertoplevelserne, da det viste sig, at de var vigtige for måden, koncerterne kom til at fungere på. Med begrebet ‘oplæg’ mener jeg det UV-materiale, eleverne blev mødt med før koncertoplevelsen (her kan også nævnes de såkaldte KulturCrew, der tager imod musikerne). Med begrebet ‘nedlæg’ relaterer jeg til den måde, koncerter blev efterbehandlet på. UV-materialet er i LMS’ udlægning som oftest muligt at bruge både før og efter koncerterne. Vi er i vores empiri dog kun stødt på, at materialet er blevet brugt før.

At måle æstetiske oplevelser er ikke nemt. Hvad måler man på og hvordan? Og studerer man processerne, mens de foregår eller efter? Skoleevalueringerne indeholdt et stort datasæt, der kunne give overblik, men som manglede en dybere forståelse af koncertoplevelser i elevhøjde. De udfyldes af lærerne og kan derfor ikke stå alene. På den baggrund besøgte vi skolerne og overværede koncerterne for at ‘tilgå’ elevoplevelserne nærmere.

Professor Kirsten Drotner adresserer, at det er vigtigt med viden om det, hun betegner som ‘æstetiske praksisser’, både på individuelt, socialt og kulturelt niveau.⁴ Ligeledes har hun og andre læringsforskere udpeget, at møder med ‘andethed’ har potentiale for at skabe dannelse. Skolekoncerter har masser af andethed at byde på med musikere og musikgenrer, som eleverne ellers aldrig møder, og selvom dannelse ikke er kernen i denne artikel, er andethed alligevel et område, vi indtænker – især på det sociale niveau. At møde nogen og noget, der afviger fra én selv og det normale skoleskema, har potentiale for at udvide og udvikle – eller ‘bare’ give en atypisk oplevelse. Men for at indkredse sådanne aspekter, skal man undersøge mere og andet end skoleevalueringer – udfyldt af lærere.

Tegninger som metode

Som nævnt indledningsvist anvendte vi i undersøgelsen også kreative, visuelle metoder, idet vi fik eleverne til at tegne. F.eks. blev 8. klassen, som jeg observerede, bedt om at tegne deres oplevelse af koncerten. De skulle også give oplevelsen en bedømmelse med tal fra 1-10 (ift. ‘hvor god en oplevelse havde du?’). Efterfølgende interviewede jeg elever i to fokusgrupper. Gennemsnittet af 20 elevers bedømmelse var 6,3, hvilket umiddelbart er en pæn evaluering. Men vil man dybere i elevernes oplevelser, må vi dykke ned i deres tegninger og bruge visuelle metoder som supplement til analysen.

2 Buscatto, 2016
3 Philipsen, 2022
4 Drotner, 1999: 62

Kreative, visuelle metoder er et fænomen, der indkredser forskellige tilgange til at skabe forskningsmateriale ved at invitere respondenter til at bruge/skabe billeder.⁵ De kan enten produceres af deltagerne selv (f.eks. som tegninger), men kan også udvælges og tildeles eleverne af lærerne.⁶ Sådanne metoder er brugt indenfor bl.a. medieforskning især blandt børn/unge og oftest om komplekse emner. De kan anvendes for at igangsætte samtaler eller få en ide om respondenteres forhold til et fænomen.⁷

Den visuelle metode var for os relevant for at blive inviteret ind i elevernes hoveder og dermed i koncertoplevelsen. Samtidig kan den visuelle metode udløse metarefleksioner hos deltagerne (‘aha, det var derfor, jeg oplevede det sådan’). Billeder eller tegninger kan dog ikke stå alene, men bør indgå sammen med andre data. I øvrigt har vi anvendt flere artefakter end tegninger i vores undersøgelse, f.eks. bamser og dukker, eleverne kunne kommunikere med (indskoling og mellemtrin). Alle sådanne artefakter i et undersøgelsesrum er med til at forme undersøgelsen og dens resultater.

For os i forskergruppen var det et eksperiment at prøve den beskrevne kreative, visuelle metode af, og vi blev positivt overrasket over, hvor relevante resultater, det frembragte. Nogle af eleverne byggede selv videre på tegningerne med supplerende ord. I vores undersøgelse i 8. klasse tilføjede en del elever forklarende ord på deres tegninger, f.eks. har en elev skrevet ‘smil på læben’ for at supplere en smilende mund, en anden har skrevet ‘lyttende’ ved et tegnet øre. Man kan måske se dette som et signal om, at de ikke synes, deres tegninger er gode eller præcise nok. Hvor flot eller formfuldendt, der tegnes, er ikke afgørende for metodens værdi, eller for det som tegningerne kan medvirke til at sige om koncertoplevelserne.

Tegningerne ‘taler’

På trods af det relativt lille tegnemateriale, vi samlede, opfatter vi metoderne som værdifulde. Især når det er en æstetisk oplevelse, deltagere skal indkredse, kan det være svært med ord eller tal alene. Det er optimalt, at de tegner umiddelbart efter selve oplevelsen, der ellers risikerer at fortone sig eller at blive overanalyseret af deltagerne. Hos os viste det sig værdifuldt, at vi bad respondenterne tegne deres koncertoplevelser og derpå brugte tegninger som samtalestarter (især blandt de yngre elever).

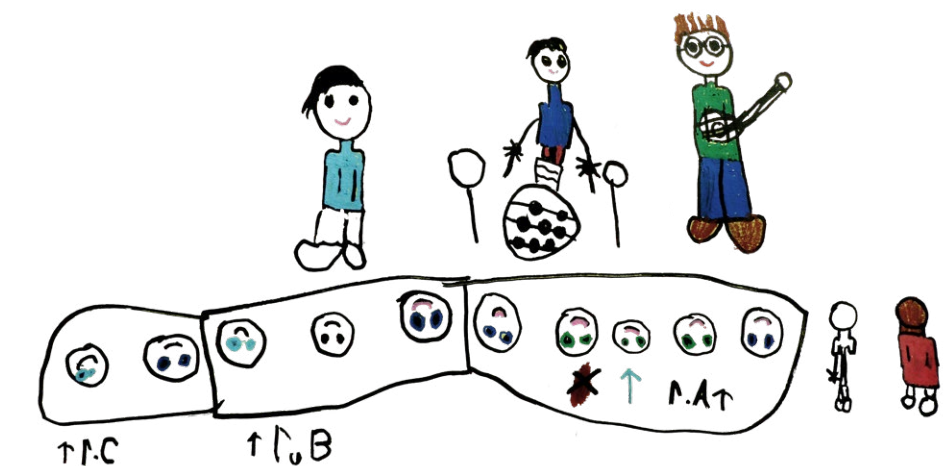
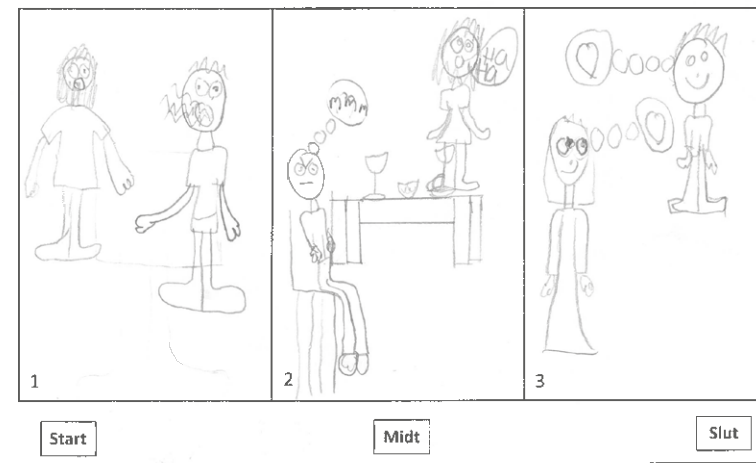

Fig. 1. Tegning fra elev i 1. klasse (forsker Henriette Blomgren)

5 Buckingham, 2009
6 Rose, 2022
7 Grønning og Tosca, 2024

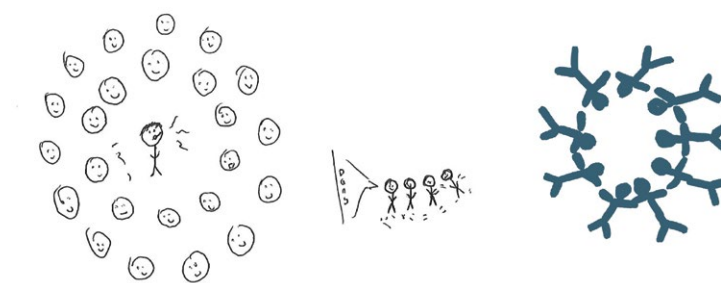
Selvom man skal passe på ikke at overfortolke, kan man ud af tegningen fra 1. klasse (figur 1) læse glæde (smilende ansigter blandt publikum). Man kan også tolke, at klasserne sad grupperet klassevis og var tæt på musikerne. Eleven har gjort sig umage med at tegne instrumenter og give de tre musikere farverigt tøj på. Det fremgår, at musikerne er skildret som større og med flere detaljer end publikum.

Vi erfarede også, at flere tegnefeltet efter hinanden gav anledning til at tegne et lille narrativt forløb, der tilsammen indkredsede deres oplevelse af koncerten. Vores interviews illustrerer desuden, at tegningerne ofte virkede som dialogværktøj mellem elev og interviewer. Tegningen (figur 2) viser, at eleven har fået et narrativ ud af koncerten.

Figur 2. Tegning fra elev i 5. kl. (forsker Thomas Thorsen og Mikkel Boysen)

Tegningerne af dans er lavet af elever fra 8. klasse (figur 3). De illustrerer det (= min fortolkning), at eleverne under koncerten oplevede et fællesskab i dansen.

Figur 3. Tegninger fra elever i 8. kl. (forsker Heidi Philipsen)

At tegne kan tilbyde eleverne et slags ‘nedlæg’ efter koncerterne: Hvad gav denne oplevelse mig? Nedlæg medvirker til at forlænge og forholde sig til oplevelsen. Forskere og skolelærere har ikke mange redskaber til opfølgning på æstetiske elevoplevelser, og vores undersøgelse kan således også give et fokus på lærernes redskaber til at hjælpe eleverne både før og efter skolekoncerter, hvilket kan øge værdien af dem yderligere.

“Koncerterne synes at tilbyde eleverne et skift i deres sociale performance for en stund. De gik fra at sidde stille på stolene – mange med deres hætte op om ørene – til at de forlod det lukkede kropssprog og overgav sig til dansen.”

Tegningerne suppleres – observation og interview

Undervisningsforløbet i 8. kl., der forberedte eleverne på koncerten (via LMS’ UV-materiale), varede to klokketimer. Forløbet handlede om de folkeviser, som indgik i koncerten. I interviewet ville eleverne gerne tale om UV-materialet, men det fyldte intet i deres tegninger. Adspurgte, hvad de syntes om forberedelsen, gav flere af eleverne udtryk for, at arbejdet med folkeviserne gav mening: *“Jeg synes i hvert fald, det var godt, at vi arbejdede med det inden, fordi så vidste vi, hvad det gik ud på, og hvad de mente”*.⁸ Nogle af folkeviserne kunne eleverne altså genkende i selve koncerten. Det oplevedes som en kærdkommen genkendelighed, der skabte tryghed i oplevelsen.

Vurderet ud fra både tegninger og interviews gjorde dansen, som varede fem minutter ud af den 45 lange koncert, et stort indtryk på eleverne. I interviewene blev eleverne bedt om at fortælle, hvad der var godt eller skidt ved koncerten. I en af grupperne fremhævede flere elever, det at være aktive: *“Jeg kunne godt lide, at vi var mere aktive. Det har vi ikke prøvet før, at vi var oppe at stå og lave noget, i stedet for at det bliver, at vi bare sidder ned. Det var fint.”*. Eleverne syntes enige om, at dansen var et positivt element i koncerten. At den gjorde dem aktive, og at de blev involveret i modsætning til at kede sig.

Koncerterne synes at tilbyde eleverne et skift i deres sociale performance for en stund. De gik fra at sidde stille på stolene – mange (især de ældre elever) med deres hætte op om ørene – til at de forlod det lukkede kropssprog og overgav sig til dansen. Dette tolker jeg som ‘at give sig hen’ til oplevelsen. Eller i hvert fald at give det en chance. Man kunne tydeligt se, at 8. klasses skepsis over at skulle til koncert med et ukendt band blev vendt til mere begejstring, end de selv havde forventet.

Koncerten smittede af på deres tegninger og interviews og især dansen gjorde indtryk: Alle dansede med, måske til deres egen og lærernes overraskelse. Måske fordi bandet havde rammesat dansesektionen på en klar måde. Mange smøgede ærmerne ned over hænderne for ikke at komme til at røre ved hinandens hænder. De smågrinede også lidt ved situationen. Men de deltog, og de huskede dansen både i deres tegninger og interviews. Det lykkedes også bandet at få alle elever tilbage på plads, da dansen sluttede, uden bøvl, og uden at lærerne organiserede deres siddepladser (som de gjorde indledningsvis). Det var bemærkelsesværdigt at være en del af. Det vidnede om en form for opslugthed eller i hvert fald accept fra de store elevers side. Det blev en involverende oplevelse, vil jeg konkludere.

⁸ Interview fokusgruppe 8. kl. Forsker: Heidi Philipsen, oktober 2023
⁹ Ibid

Selvforbyggende og involverende fællesskabsoplevelser

Jeg har i artiklen udforsket et fænomen, som metodemæssigt er ret udfoldet, og som det er nødvendigt med mere viden om. Som samlet forskerteam undersøgte vi fænomenet ‘professionelle skolekoncerter’, og vi gjorde det gennem mixede metoder. Det man bl.a. kan konkludere er, at vores observationer og tegninger blev vigtige dele af vores viden om elevernes koncertoplevelser. Skoleevalueringerne kunne ikke stå alene, men blev suppleret af elevernes egne reaktioner og tegninger.¹⁰ Det viste sig, at de kvalitative data er nødvendige for at forstå fænomenet fra elevernes perspektiv. At samle den slags data skaber grundlag for at argumentere for æstetiske oplevelsers iboende værdi for elever. Professionelle skolekoncerter kan hjælpe med at åbne en større verden for eleverne og fællesskaberne. Vores empiri indikerer, at der skete åbninger i mødet med koncerterne.

De to mest centrale pointer fra artiklen er:

- 1. Metodemæssigt giver det mening at tilgå fænomenet ‘professionelle skolekoncertoplevelser’ gennem mixede metoder som f.eks. evalueringer, observationer, interviews og tegninger. En del af disse redskaber kan lærerne også selv bruge, så de og eleverne får mere ud af selve koncertoplevelserne.
- 2. Metodemæssigt har de enkelte elementer svært ved at stå alene. Men når vi kombinerer dem, hjælper tal, tegninger, observationer og interviews til en forståelse af LMS’ slutevalueringer. Samtidig giver metoderne en mere nuanceret forståelse af skolekoncertoplevelser fra et elevperspektiv.

Vi fik mest ud af de data, der blev hentet i elevhøjde, altså gennem konkrete møder med elever. Vores undersøgelser peger på, at koncerter på skoler kan blive involverende oplevelser, ikke kun for eleverne, men også for lærere og forskere. Vores forskning viser, at koncertoplevelser kan have en iboende værdi, der ikke er betinget af direkte medskaben. Det nærmeste, vi kommer at navngive dén type koncertoplevelser, vi har set i undersøgelsen, er: Selvforbyggende og involverende fællesskabsoplevelser, som tilbyder eleverne værdier som det at være en del af noget større og andet.”

10 Vil man længere ind i selve oplevelsen end tegninger, interviews og observationer, kan man anvende ‘redskaber’, der måler på selve elevernes kroppe (pulsure f.eks.). Ligesom man som forsker får værdifulde informationer fra elevernes kropssprog ved at observere dem, kan disse data supplere ved at måle f.eks. begejstringsniveauet på elevernes kroppe.

11 Philipsen, Blomgren, Boysen og Thorsen, 2025

OM FORFATTEREN

Heidi Philipsen er ph.d. og lektor på Institut for Design, Medier og Uddannelsesvidenskab på Syddansk Universitet (SDU) og desuden faglig leder af uddannelsen ‘Manuskriptudvikling’ på SDU. Hun har igennem mange år forsket i kreative skabelsesprocesser og har tidligere været en del af projektet ‘Den magiske musikmaskine’ om elevers processer med at skabe musik i skolen. Hun samarbejder ofte med Center for Grundskoleforskning. Endelig er Heidi del af forskergruppen i forskningsprojektet ‘Når musikken spiller.’

REFERENCER

Buckingham, D. (2009). Creative visual methods in media research: possibilities, problems and proposals. I *Media, culture & society*, 31(4), pp. 633–652.

Buscatto, M. (2016). Practising Reflexivity in Ethnography. I Silverman, D. (red.), *Qualitative Research* (4 udg., s. 137–151). Los Angeles: SAGE.

Drotner, K. (1999). *At skabe sig – selv*, Kbh., Gyldendal uddannelse.

Grønning, A. & Tosca, S. (2024). At tegne om medier og bæredygtighed, i *Medier og Bæredygtighed*, red. Grønning, A. Birkved, M. og Rasmussen, L., Syddansk Universitetsforlag, pp. 127–144.

Hansen, N. F., Heiden, T. R. og Boysen, M. S. W. (2024) Fritidspædagogik som decentreringskunst: Unges identitetsarbejde mellem oplevelsestunneler og åbne horisonter, i *Fritids- og ungdomspædagogik: En grundbog i fritids- og ungdomspædagogisk arbejde med større børn og unge*, red. Christoffer Schultz, C. og Petersen, K. E., Ungdomsringen, pp. 140–163.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. Kbh. Hans Reitzels Forlag.

Philipsen, H. (2022). Metoder til skabelse af kreative skabelsesprocesser, i Grønning, A. Lundtofte, T. & Walther, B. K. *Medievidenskab – metoder og teorier*, Syddansk Universitetsforlag, pp. 179–196.

Philipsen, H., Blomgren, H., Boysen M. & Thorsen, T. (2025). Elevoplevelser af professionelle skolekoncerter – Et casestudy af ‘Levende Musik i Skolen’ i *TÆP*, 2025.

Rose, G. (2022). Visual methodologies: An introduction to researching with visual materials. *Visual methodologies*. Sage.

Levende
Musik i Skolen

AUGUSTINUS FONDEN